

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Hvordan har rettsforlik inngått i jordskifteretten fungert i ettertid?

How has court settlement entered into the land consolidation court worked retrospectively?

Johanne Fuglevik, Tora Katrina Haugland og Ingrid Askheim Liknes

Bachelor i landmåling og eiendomsdesign
Institutt for byggfag

Veileder: Børge Aadland og Sjur Kristoffer Dyrkolbotn

Biveileder: Solfrid Mykland Fjell

Antall ord: 26567

22.05.19

NORD- OG MIDHORDALAND
JORDSKIFTERETT

Vi bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Forord

Denne bacheloroppgaven er vårt avsluttende arbeid ved studiet Landmåling og eiendomsdesign ved Høgskulen på Vestlandet avdeling Bergen. Oppgavens omfang er 20 studiepoeng og arbeidet har pågått i perioden desember 2018 til mai 2019. Oppgaven er skrevet i samarbeid med Nord- og Midhordaland jordskifterett.

Vi vil benytte anledningen til å takke våre internveiledere Børge Aadland og Sjur Kristoffer Dyrkolbotn for veiledning i prosessen, gode innspill og oppmuntring i perioder hvor vi har stått fast. En stor takk rettes også til vår biveileder Solfrid Mykland Fjell ved Nord- og Midhordaland jordskifterett for forslag til problemformulering og mange gode råd underveis i prosessen.

Videre ønsker vi også å takke Håvard Bergheim, student ved Norges biovitenskaplige Universitet for å ha gjort prosessen enklere for oss ved å dele innsamlede rettsforlik fra domstoladministrasjonen i forbindelse med sin egen masteroppgave.

En stor takk rettes også til alle informantene som stilte til intervju. Uten dem hadde det ikke vært mulig for oss å gjennomføre oppgaven.

Til slutt rettes en takk til Domstoladministrasjonen for økonomisk støtte.

Sammendrag

Temaet er rettsmekling i jordskifteretten, og partenes opplevelse av dette. Sakene som har blitt analysert er i hovedsak grensesaker, men også saker av annen karakter som rettsutgreiing. Ved rettsmekling er formålet å komme frem til en avtale som aksepteres av begge parter ved å klarlegge partenes interesser i tvisten. Dersom partene blir enige, kan resultatet av rettsmeklingen fastsettes ved et rettsforlik som får samme rettskraftvirkning som en dom.

Hovedproblemstillingen er: *Hvordan har rettsforlik inngått i jordskifteretten fungert i ettertid?*

Ved hjelp av tre underproblemstillinger konkretiseres hovedproblemstillingen: 1) *Hvordan har partene opplevd rettsforliket i ettertid?*, 2) *Har innholdet i avtalene vært forståelig for partene og har avtalen blitt overholdt?* og 3) *Har rettsmeklingen og eller rettsforliket påvirket relasjonen mellom partene i ettertid?*

Vi har fått tilgang til rettsforlik inngått i perioden 2016-2017 fra domstoladministrasjonen via Håvard Bergheim, masterstudent ved NMBU. Partene som representerer sakene har vært både kvinner og menn, og yngre og eldre har deltatt. Til sammen har vi intervjuet 12 parter i 6 ulike saker.

Det vi har funnet ut er at rettsforlikene i de sakene vi har intervjuet har fungert godt i ettertid. Av de som ikke ville stille til intervju kunne vi se tendenser til at det derimot ikke har fungert like godt. Ved hjelp av underproblemstillingene har vi sett at det som spiller inn på avtalens virkning først og fremst er partenes relasjon før meklingen og hvilket nivå konflikten ligger på. Vi ser også at partene er mer opptatt av hvordan prosessen foregikk, og måten de ble behandlet på her, over hvordan resultatet av meklingen ble. I funnene våre begrunnet de partene som opplyste at opplevelsen hadde vært god med elementer som kan knyttes til prosedyremessig rettferdighet. Dette var elementer som oppsummeres i stikkordene: *å bli hørt, respekt, nøytralitet og tillit.*

Abstract

The theme of this thesis is mediation in the land registry, and the parties experience of this. The cases that have been used are mainly border issues, but cases of a different nature have also been used. In mediation, the purpose is to arrive at an agreement that is accepted by both parties by clarifying the parties interests in the dispute. If the parties agree, the outcome of the court settlement can be determined by a court settlement that gets the same legal effect as a judgment.

The main issue is: *How has court settlement entered into the land consolidation court worked retrospectively?* With the help of the three subproblems, the main problem is concretized: 1) *How has the parties experienced the settlement in court?* 2) *Have the contents of the agreements been understandable to the parties and has the agreement been complied?* 3) *Has the court settlement or settlement settled the relationship between the parties in the retrospect?*

We got access to court proceedings entered during the period 2016-2017 from the court administration via Håvard Bergheim, master's student at NMBU. The parties representing the cases have been both women and men, and younger and older people have participated. In total, there have been 12 parties and 6 different cases.

We found out that the court settlements, in the cases we interviewed parties, have worked well afterwards. On the other hand, we could see tendencies to a more negative outcome amongst those who did not want to participate in an interview. With the help of the subproblems, we have seen what affects the effect of the agreement. This is primarily the parties' relationship before the mediation and what level the conflict is on. We have also seen that the parties are more concerned with how the process took place, and the way they were treated here, over the outcome of the mediation. Amongst our discoveries we saw that the parties who stated that the experience of mediation had been good, stated this in accordance to the elements we can connect to procedural justice. These elements can be summarized in the following key words: to be heard, respect, neutrality and trust.

Innhold

Forord.....	1
Sammendrag.....	2
Abstract.....	3
Figurliste.....	6
Tabelliste.....	6
1. Innledning.....	7
1.1 Valg av tema/bakgrunn for oppgaven.....	7
1.2 Problemformulering.....	7
1.3 Oppbygging av oppgaven.....	8
2. Teori.....	8
2.1 Mekling.....	9
2.1.1 Mekling i jordskifterettene.....	10
2.1.2 Ordinær mekling.....	10
2.1.3 Rettsmekling.....	11
2.1.4 Særmøter.....	12
2.1.5 Evaluering av rettsmekling i de ordinære domstoler.....	13
2.2 Utfordringer knyttet til mekling.....	14
2.3 Konfliktteori.....	15
2.4 Forholdet mellom mekling og rettferdighet.....	17
2.5 Meklingsretninger: tilretteleggende og evaluerende.....	21
2.6 Avtalen.....	23
2.7 Oppsummering.....	25
3. Fremgangsmåte og metodiske valg.....	25
3.1 Kvalitativ metode.....	25
3.1.1 Kvalitative intervju.....	26
3.1.2 Semistrukturert intervju.....	26
3.2 Utvikling av intervjuguide.....	27
3.3 Utvalg.....	28
3.4 Intervju: utforming og gjennomføring.....	30
3.5 Datastrukturering.....	31
3.6 Analysering.....	32
3.7 Validitet.....	33
3.8 Reliabilitet.....	34
4. Funn og analyse.....	36
4.1 Årsaker til at partene ikke ville stille til intervju.....	37

4.2	Opplevelse av å være vinner eller taper	38
4.3	Konfliktnivå og forhold til motpart	41
4.4	Partens opplevelse av å være en del av rettsmekling	46
4.5	Aktivitet fra mekler og opplevelse av press.....	50
4.6	Er avtalen blitt forstått og har den fungert i ettertid.....	54
5.	Sentrale funn på tvers av problemstillingene	60
5.1	Den menneskelige faktoren til både parter og mekler har stor betydning	61
5.2	Partene er mer opptatt av prosess enn avtalen.	62
5.3	Relasjonen før meklingen legger grunnlaget for konfliktnivået og avtalens virkning, ikke prosessen.	64
6.	Konklusjon.....	67
7.	Videre studier og etterord	70
	Etterord.....	71
	Referanse:	72
	Lovforarbeid.....	73
	Lover	74
	Vedlegg	75
	Intervjuguide.....	77
	Intervjuguide med underspørsmål	80
	Analysetabell av intervju.....	84
	Samtykkeerklæring	87

Figurliste

Figur 1 Konflikttrappen 16

Figur 2, Riskins gitter..... 21

Tabelliste

Tabell 1, Oversikt fra ringerunder til aktuelle informanter 29

Tabell 2, Oversikt over sakstypene og landsdel..... 30

Tabell 3, Analyse materialet 31

Tabell 4, Oversikt over opplevelse av å være vinner eller taper 39

Tabell 5, Oversikt over konfliktnivå og forhold til motpart 42

Tabell 6, Sammenligning av konfliktnivå og konflikttrappen..... 44

Tabell 7, Oversikt over positiv eller negativ opplevelse og om partene følte seg hørt av motpart og
mekler 46

Tabell 8, Oversikt over opplevelse av press under mekling, til å inngå avtale 50

Tabell 9, Oversikt over om avtalen har fungert i ettertid 54

Tabell 10, Sammenligning av om avtalen har fungert og konfliktnivå 57

1. Innledning

1.1 Valg av tema/bakgrunn for oppgaven

Vi ønsket å skrive en oppgave for jordskifteretten da vi fant faget «*Jordskifte*», og spesielt temaet rettsmekling, på bachelorutdanningen svært spennende. Vi fikk til et møte med Solfrid Mykland Fjell hvor vi diskuterte mulige problemstillinger. Ettersom hun tidligere har skrevet en doktoravhandling om mekleratferd i norske rettsmeklinger så vi for oss at rettsmekling kunne være et passende tema. Fjell foreslo å utforske hvordan rettsforlik inngått ved jordskifteretten har fungert i ettertid. Det er tidligere gjort lite forskning innenfor temaet, men av det mest relevante finner vi *Long-Term Success in Mediation* (1993). En studie av langsiktig suksess i samfunnet ved bruk av mekling hvor de intervjuet deltakerne umiddelbart etter mekling, og fire til åtte måneder etter mekling. Relaterte elementer til avtalene med langsiktig suksess var blant annet at de fant en løsning i fellesskap, at meklingen var oppfattet som rettferdig og at alle fikk frem sine interesser. Derfor blir dette viktige faktorer i vår egen analyse. Dessuten vet vi lite om hvordan rettsmekling i jordskifteretten faktisk fungerer over tid, og ved å undersøke dette kan vi finne ut av hvorfor/hvorfor ikke det fungerer. Vi vil også finne ut om det er noe som utmerker seg i sakene som har fungert, og hvordan rettsmeklers rolle spiller inn i utfallet av sakene.

1.2 Problemformulering

Vår hovedproblemstilling er; *Hvordan har rettsforlik inngått i jordskifteretten fungert i ettertid?*

Spørsmålet er svært interessant, da dette ikke har blitt undersøkt tidligere og rettsmekling fortsatt er lite brukt i jordskifteretten. Av tidligere forskning som har relevans til spørsmålet vi tar opp kan blant annet arbeidet til en arbeidsgruppe som evaluerte forsøksordningen med rettsmekling i jordskifterettene nevnes. Arbeidsgruppen besluttet at partenes syn på rettsmekling ikke skulle inngå som en del av prosjektet (Bernt, Mykland og Sky, 2014, s. 335). De nevner i sitt arbeid at denne avgrensingen var nødvendig på grunn av tidsrammen til prosjektet. Vi har dermed blitt enige om at denne bacheloroppgaven skal bygge på partenes opplevelser og uttalelser i forbindelse med rettsmekling. På denne måten kan vi gå i dybden og få svar på om formålet med rettsmekling blir oppfylt i praksis.

For å besvare hovedproblemstillingen har vi utarbeidet følgende underproblemstillinger:

1) Hvordan har partene opplevd rettsforliket i ettertid?

2) Har innholdet i avtalene vært forståelig for partene og har avtalen blitt overholdt?

3) Har rettsmeklingen og eller rettsforliket påvirket relasjonen mellom partene i ettertid?

Tanken bak underproblemstillingene er å danne et grunnlag for videre analyser av datamaterialet vi innhenter. Gjennomgående vil datamaterialet bygge på partenes opplevelser og inntrykk av selve rettsmeklingen som endte i rettsforlik, og hvordan de oppfatter og bruker dette rettsforliket i etterkant. Temaet for oppgaven er viktig da jordskifteretten har tradisjon for å være en problemløser for eiere og rettighetshavere av fast eiendom. For naboer betyr relasjoner mye, og det er dermed viktig med en god prosess slik at partene har forståelse for resultatet og helst er enige. Etter loven skal rettsforliket fungere som et alternativ til dom, jf. jordskifteloven (jssl.) §6-26 første ledd, og i dette ligger det at partene gjensidig skal inngå et klart forlik. Dersom retten mener rettsforliket fremgår som «uklart, eller misforstått av en part» kan det nektes å bidra til et rettsforlik (Bjerva m.fl., 2018, kommentar til jssl. § 6-26 tredje ledd).

1.3 Oppbygging av oppgaven

Oppgaven vår består av sju kapitler. I kapittel 2 presenterer vi teori og forskning innenfor fagfeltet. Det er i hovedtrekk meklings teori, prosedyremessig rettferdighet, konfliktteori og inngåelse av avtale. I kapittel 3 legger vi frem våre fremgangsmåter og metodiske valg, som har blitt brukt for å gjennomføre forskningen. Det blir også presentert hvordan vi har anvendt metoden under hele prosessen. I kapittel 4 presenterer vi funnene som ble gjort under intervjufasen, i forskjellige kategorier. Her analyserer vi også dataene opp mot teorien. I kapittel 5 diskuterer vi funnene på tvers av problemstillingene. Det konkluderes i kapittel 6, og i kapittel 7 legger vi frem våre anbefalinger for våre videre studier.

2. Teori

I dette kapitlet tar vi for oss oppgavens teoretiske ramme og gjennomgår noe av tidligere forskning innenfor fagfeltet. Kildene som er blitt brukt er av teoretikere som er fremst innenfor feltet. Teoridelen er ment som et hjelpemiddel for analyse av dataene, men også for å tydeliggjøre hva mekling er og forståelsen av dette.

2.1 Mekling

Det finnes ulike definisjoner av begrepet mekling. Camilla Bernt (2011, s. 17) definerer mekling som «*en prosess hvor to eller flere parter søker å løse en konflikt eller tvist med bistand fra en tredjepart. Tredjeparten skal ikke bestemme for partene hva løsningen skal være. Hans rolle er å bistå dem i prosessen, hvor partene skal identifisere hva de er enige og uenige om, utvikle og vurdere løsningsalternativer og prøve å komme til enighet*». Meklingen er en assistert forhandling hvor «*... mekler skal bistå partene med å utforske om det er mulig å komme fram til en avtale*» (Rognes og Sky, 2007, s. 513). Et sentralt grunnprinsipp i meklingsteorien melder seg når det presiseres at tredjepart kun skal bistå partene og ikke bestemme hva løsningen skal være. Det er nemlig opp til partene å komme frem til en løsning i konflikten. Ved å legge partene sine interesser og påstander som grunnleggende premisser for en løsning kan vi omtale mekling som en «*interessebasert metode for konfliktløsning*». Fortrinnet med denne typen konfliktløsning er tankegangen som fokuserer på å «*tenke praktisk, fremtidsrettet og kreativt*» (Ravna, 2007, s.470). Linda Singer, som er en amerikansk advokat og mekler, legger frem grunnprinsippene ved mekling med følgende stikkord: nøytral tredjeperson, bistå partene til selv å finne frem til en løsning og gå ut fra partenes underliggende interesser og behov (Austbø og Engebretsen, 2006, s. 49). Uttrykket *mekling* stammer fra det latinske ordet *medius* og betyr «*det som er i midten*». Dette er en fin definisjon på meklerens rolle, som stiller seg i midten mellom partene. Tidligere utgivelser argumenterer for at mekling vil ende i et bedre resultat enn ved bruk av alternative metoder som for eksempel rettsavgjørelser (Rognes og Sky, 1999, s. 76). Vurdering av om det bør tas initiativ til mekling noe retten må vurdere gjennomgående (Schei, 2001, s.217).

I studiet nevnt innledningsvis, *Long-Term Success in Mediation*, settes det et skille mellom kortsiktig og langsiktig suksess i mekling, men at det likevel må være til stede et forhold mellom disse to for at meklingen kan defineres som en helhetlig suksess. Den kortsiktige suksessen kan forklares med de resultatene som kan observeres under selve meklingen. Det nevnes at dette omhandler om partene har klart å komme til enighet, i hvilken grad utfallet er tilfredsstillende ut ifra de målene som er satt under selve meklingen og om partene er fornøyd umiddelbart etter meklingen. Langsiktig suksess er derimot det som kan observeres i etterkant av meklingen hvor man ser om avtalen er overholdt, om forholdet mellom partene er forbedret og at det ikke har oppstått nye problemer mellom partene. Studien hadde som

formål å sette lys over debatten innenfor meklingsfaget hvor det diskuteres om det er å nå en god avtale eller om det er kvaliteten av selve meklingsprosessen som er det sentrale for å sikre en langsiktig suksess av mekling (Pruitt m.fl., 1993, s. 314).

2.1.1 Mekling i jordskifterettene

Mekling har hatt lang tradisjon i jordskifterettene. I forskningsprosjektet *Mekling i jordskifteretten* fant de ut at mekling er «svært utbredt i jordskifterettene» og at mekling var en integrert del av jordskiftedommernes arbeid (Bernt, Mykland og Sky, 2014, s.2, med henvisning til Rognes og Sky). Det finnes flere ulike former for mekling, men i jordskiftelova kapittel 6 som i tvistelova kapittel 8 nevnes to typer: ordinær mekling og rettsmekling. Et særtrekk ved jordskiftedomstolen er at meklerin har spesialkompetanse innenfor det meklingen eller forhandlingen dreier seg om (Bernt, Mykland og Sky, 2014, s.2). Fra 1997 ble rettsmekling innført som prøveordning i ordinære domstoler, i 2007 ble det innført som prøveordning i jordskifteretten, og av jordskifteloven 2013 ble rettsmekling lovfestet som permanent ordning i jordskifteretten der de rettslige rammene spiller seg ut fra prøveordningen (Bernt, Mykland og Sky, 2014, s. 338). Departementet begrunnet forslaget om å innføre hjemmel for forsøksordning med rettsmekling i jordskifterettene på grunnlag av de gode resultatene som forsøksordningen ved de ordinære domstolene hadde gitt.

Mekling er fremtidsrettede forhandlinger hvor partene må prøve å legge fortiden bak seg. Fokuset ligger på å finne en løsning som partene kan leve med i fremtiden. I saker for jordskifteretten er dette spesielt viktig da partene mest sannsynlig skal være naboer i lang tid fremover. Dersom mekling er en del av domsprosessen blir det definert som «ordinær mekling» hvor dommeren av saken vil være mekler (Bernt, 2011, s. 280). Rettsmekling kan beskrives som en mer intensiv form for mekling ved at særlige regler kommer til anvendelse jf. tvl. §§ 8-3 til 8-7. Alternativet til mekling eller rettsmekling er at saken blir avgjort ved dom. Her skapes det en vinner og en taper, mens ved mekling er formålet å komme frem til en løsning som aksepteres av begge parter (Mykland, 2011, s. 169).

2.1.2 Ordinær mekling

Ordinær mekling i jordskifteretten er regulert av jskl. § 6-17 første ledd. Dette er en parallell til tvl. § 8-1 første ledd. Grunnen til at dette nevnes i denne oppgaven er for å presisere at det er flere typer mekling innenfor jordskifteretten.

Det skal ikke holdes særmøter, da dette regnes som møter hvor kun en eller et fåtall av partene er til stede. Retten har heller ikke anledning til å gi råd eller komme med egne synspunkt ment for å påvirke partene, da dette vil svekke rettens upartiskhet og være brudd på kontradiksjonsprinsippet. Dette vil si at partenes rett til å uttale seg og fremme motargument ikke er til stede. Grunnen til at disse bestemmelsene er tatt med, er for å ha en sikkerhet dersom meklingen skulle mislykkes, slik at samme dommer kan fortsette i en eventuell ny rettsrunde (Bjerva, m. fl., 2018, kommentar til jskl. § 6-17). Samtidig skal det tas hensyn til partenes styrkeforhold med tanke på om de har en prosessfullmektig eller om de er selvprosederende, og i den sammenheng i hvilken grad mekler skal veilede partene jf. tvl. § 11-5.

2.1.3 Rettsmekling

Ved rettsmekling gjelder tvistelovens kapittel 8 II så langt det er nødvendig i tvist om grenser, eiendomsrett, rettigheter og annet innenfor kompetanseområdet til jordskifteretten, jf. jskl. § 6-18 første ledd. Rettsmekling har en klar avgrensning, og kan ikke gjennomføres når det er snakk om den rettsendrende delen av jordskiftesaker etter kapittel 3 (Prop.101 L (2012-2013), s. 459). Jordskifteloven stiller ikke noe særskilt kompetansekrav til personalet som skal rettsmekle, men det normale er at dette utføres av en jordskiftedommer, jordskiftedommerfullmektig eller ingeniør (Sky og Bjerva, 2018, s. 131).

Formålet er å komme frem til en minnelig løsning, ved å klarlegge partenes interesser i tvisten. I noen meklingstilnærminger er det viktigste formålet med mekling å bedre relasjonen mellom partene (Kjelland-Mødre, m.fl., 2008). I rettsmeklingen vil bedring av relasjonen være en sidegevinst, men ikke et mål i seg selv. Det viktigste vil være at partene kommer til enighet, dersom det er grunnlag for det. Ved rettsmekling er det mulighet for å holde møter med partene hver for seg, også kalt særmøter. Rettsmekler kan også drøfte svakheter og styrker i partenes argumentasjon. Etter partenes samtykke kan det åpnes for bevisføring, men her bestemmer rettsmekler omfanget (Sky og Bjerva, 2018, s. 132). Tradisjonelt sett har det vært mest selvprosederende parter i jordskifteretten (NOU 2002:09, s. 29), likevel er det ikke uvanlig at partene velger å ha med seg prosessfullmektig. Det som kommer frem under rettsmeklingen har både partene og mekler bevisforbud og taushetsplikt om, jf. tvl. § 8-6. Det som blir sagt og gjort i saken kan altså ikke brukes videre dersom meklingen ikke fører frem og tvisten må til behandling i domstolen (Mykland og Adrian, 2017, s. 359).

Dersom partene blir enige, kan resultatet av meklingen fastsettes ved rettsforlik etter reglene i jskl. § 6-26, jf. jskl. § 6-18 andre ledd. Rettsforlik kan kun inngås om spørsmål retten ellers kan avgjøre ved dom etter jskl. § 6-26 første ledd (Bjerva m.fl, 2018, kommentar til jskl. § 6-18). Dette vil føre til at elementer som havner utenfor tvistegjenstanden ikke vil få rettskraft som resten av rettsforliket. Et rettsforlik er ikke en avgjørelsesform, men en rettslig inngått avtale mellom partene som har samme rettskraftvirkning som en dom, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1 annet ledd bokstav e og tvl. § 19-12 første ledd. Formkravene som stilles til et rettsforlik er bestemt i jskl. § 6-26 andre ledd. Det er også viktig å nevne at mekler ikke kan bestemme innholdet i et forlik, eller pålegge partene å inngå forlik (Bernt, 2011, s.55). Hvis ikke vilkårene for å inngå rettsforlik er oppfylt er det mulighet for partene å inngå et forlik i form av ordinær avtale (Sky og Bjerva, 2018, s.127).

2.1.4 Særmøter

Ved rettsmekling er man ikke bundet av kontradiksjonsprinsippet siden «*rettsmekling foregår utenfor rettsmøter*», jf. tvl. § 8-5 første ledd. Dette betyr at mekler kan ha separate møter med partene, som igjen betyr at det ikke kreves av partene å legge frem alle bevis i saken for motparten. Det som blir sagt skal ikke formidles videre til motparten, dersom parten ikke ønsker det. I saker med høyt konfliktnivå kan partene være skeptiske og tilbakeholdene ovenfor hverandre, og særmøter kan da brukes som en teknikk for å effektivisere saken. Det kan også være at partene oppnår større forståelse for egen og motpartens sak (Bernt, 2011, s.73). Tillitsforholdet mellom mekler og den enkelte part kan også styrkes i slike møter (Austbø og Engebretsen, 2006, s.96).

Ifølge Mykland (2011, s. 97) kan bruken av særmøter også by på utfordringer. I sitt forskningsarbeid fant hun at det ofte bygges allianser mellom mekleren og partene i særmøtene. Her kan partene få inntrykk av at mekleren tar side i saken. Det kan også være at parten gjør forsøk på å manipulere mekler i form av å snakke negativt om motparten. Hvorvidt særmøter skal brukes og i hvilken grad er et omdiskutert tema. Særmøter kan være et nyttig hjelpemiddel dersom det er et høyt konfliktnivå, og informasjonen de kommer med ikke lenger er nyttig eller ny (Austbø og Engebretsen, 2006, s.97). Erfaring viser at kommunikasjonen kan gå lettere på tomannshånd, og at møter separat gir en trygghetsfølelse som gjør at partene velger å dele mer. I en evaluering av prøveordningen for rettsmekling i

de ordinære domstolene, gjort av Richard Knoff fremgår det at partene satte pris på særmøtene, og at meklere ved dette hadde høy grad av tillit hos parter (Knoff, 2001, s.1149).

2.1.5 Evaluering av rettsmekling i de ordinære domstoler

Richard Knoffs arbeid med evaluering av prøveordningen fra mars 2001 ga innblikk i hvordan rettsmekling har fungert i praksis. Mye har skjedd siden den tid, men et av de viktigste motivene for at folk valgte rettsmekling den gang var at saken kunne bli avklart raskere og med lavere kostnader enn ved ordinær domstolsbehandling. Det at partene selv kunne være med å påvirke innholdet av forliket var også et viktig motiv som motiverte til rettsmekling (Knoff, 2001, s. 1133). Et annet funn som er interessant viser at flere parter ikke ville avslå rettsmekling for å virke «*steile og urimelige*». Dette kan bety at det er vanskelig for en part å avslå tilbud om rettsmekling (Bernt, 2011, s. 110).

Under forsøksordningen, som startet 1. januar 1997, deltok seks domstoler, senere i forsøket ble også fire domstoler til med. Her viste statistikken at rettsmekling hadde bidratt til en økning i samlet forliksprosent. Flesteparten av deltagerne mente at meklingen var mindre stressende sammenlignet med en rettssak og at det var rom for mer kreative løsninger, hvor partenes interesser ble forent. Partenes og prosessfullmektigenes tolkning av utfallets rimelighet var noe todelt, da partene ofte var noe tilfreds med resultatet, mens prosessfullmektigene ofte mente at den ene parten strakk seg langt og at det endte med en vinner og en taper, istedenfor at det var en løsning som var tjenlig for begge parter. Til tross for dette ser det ikke ut til at forholdet mellom partene forverres noe merkbart etter rettsmekling. Knoff mener derimot at utfallet mest sannsynlig er bedre enn hva det ville vært etter en hovedforhandling. Forsøksordningen kom frem til at det var tydelig tidsbesparende med rettsmekling, så og si uavhengig om det ble inngått rettsforlik eller ikke. Det var kun et fåtall saker hvor det ble oppfattet at det ble brukt lenger tid som en konsekvens av at det ikke ble inngått forlik og at saken dermed måtte videre til hovedforhandling. De sakene hvor forlik ikke ble inngått er det noe mer negativ respons sammenlignet med de som resulterte med forlik (Knoff, 2001, s. 1135). Et gjennomgående problem i systemet er den ulike holdningen enkelte dommere har til å søke og få i stand forlik. Det som i det konkrete tilfellet vurderes som den mest gunstige måten å løse tvisten på, vil på grunnlag av dette variere fra person til person (NOU 2001:32, s.217).

2.2 Utfordringer knyttet til mekling

Mekling som verktøy i forhandlinger og konfliktløsninger kan ha med seg mange positive sider, som for eksempel gode avtaler, at partene føler ansvar over avtalen de har godkjent, mer effektiv tidsbruk, lavere kostnader og at partenes forhold bedres. I en konflikt som omhandler eiendom har man ofte sterke tilknytninger til egen eiendom, og det kan bli vanskelig å skille person fra eiendommen. Konflikter kan lettere oppstå mellom naboer dersom en av naboene ikke er bosatt på stedet, eller at bruken av eiendommen har blitt endret som en konsekvens av fraflytting. Dette er noe som kan føre til at eiere blir mer konfliktvillige (Rognes og Sky, 2007, s.515). Faren ved rettsmekling er at hvis det mislykkes er hovedregelen at en annen dommer eller ingeniør skal ta over saken. I jordskifteretter med få ansatte som for eksempel i Finnmark kan dette føre til at det ikke rettsmekles i det hele tatt. Har jordskifteretten for få ansatte kan de risikere å måtte føre saken videre til en annen jordskifterett dersom meklingen mislykkes. Dette kan føre til mye unødvendig ressursbruk for retten.

Per Kåre Sky skrev i 2003 en artikkel om konflikter vedrørende fast eiendom egner seg for mekling. Her kommer han frem til at saker om egen eiendom setter følelser i spill, og konfliktnivået kan påvirkes av dette. Dessuten stiller han seg kritisk til hvorvidt det lønner seg å bruke mekling ved grensesaker da det i slike saker ofte er fysiske merker i marka og dokumenter som viser den opprinnelige grensen (Sky, 2003). I saker hvor det ønskes en juridisk avklaring fordi det har en prinsipiell betydning vil mekling ikke være aktuelt (Austbø og Engebretsen, 2006, s.56). Det er høyst sannsynlig at partene på en eller annen måte må samarbeide i fremtiden ettersom sakene omhandler eiendom. En minnelig løsning vil derfor ha egenverdi for det videre samarbeidet.

Rognes (2015) nevner noen faktorer som kan være en utfordring å få på plass for at man skal kunne oppnå god mekling. *Kontakt* er noe av det første som nevnes, dette er viktig å etablere tidlig i prosessen for å motivere partene til å delta i meklingen og at mekler informerer om prosedyren som skal nyttes slik at partene har en forståelse om hva som skal foregå. Videre nevnes *godt klima*, eiendom er noe man ofte er følelsesmessig tilknyttet til og dermed er viktig å respektere. Grunnen til at partene har havnet i denne situasjonen er fordi de ikke har klart å komme til enighet på egenhånd. Forholdet mellom partene bør derfor vurderes gjennom hele prosessen, gjerne sette noen grunnregler om det er nødvendig. Utfordringen

her er å utvikle en troverdighet som mekler, etablere en relasjon til partene og oppnå et konstruktivt klima som gjør det mulig å komme frem til gode løsninger. *Sakshåndtering* bringer med seg to utfordringer, den første er å avdekke eventuell positiv forhandlingsone og bidra til at partene enes om en løsning innenfor sonen, det kan for eksempel være kompromiss. Den andre utfordringen er å bidra til en positiv forhandlingsone ved å omdefinere konflikten. Positiv forhandlingsone vil ifølge Rognes og Sky (Ravna, 2007, s. 513, med henvisning til Rognes og Sky) si «når det kan frambringes løsningsforslag som oppfattes av begge parter (evt. av alle) som bedre enn deres alternativer til et forlik». Det er ulike måter å håndtere meklingen på, noen fastsetter kun rammene og relasjonen mellom partene og lar de føre forhandlingene, mens andre er mindre relasjonsorienterte og mer sakorienterte og aktive. Mer utfyllende om disse begrepene vil komme frem i kapittelet under, *konfliktteori*. *Avtalepress* eller bruk av tidspress er omdiskutert med tanke på i hvilken grad mekler skal presse partene fram til en løsning. Bruken av tidspress kan være et hjelpemiddel når det kommer til å påvirke dynamikken og skape en effektivitet i forhandlingene. Samtidig kan det også skape stress og føre til at partene ikke får lagt frem det de ønsker for å få en god og saklig forhandling, og at motparten dermed ikke får et innblikk i partens påstander og interesser. Dermed vil ikke kjernen av forhandlingsproblemet komme til lys og det vil være utfordrende å komme frem til en løsning som bevarer begge parters interesser (Rognes, 2015).

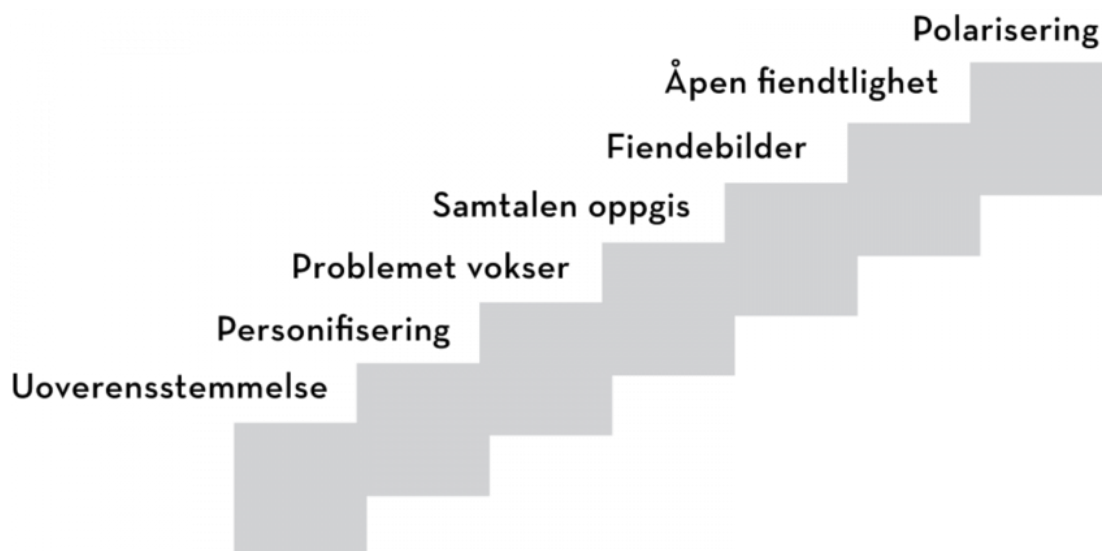
2.3 Konfliktteori

I forskningslitteraturen er det mange ulike definisjoner på hva en konflikt er. Vindeløv definerer konflikt som en uoverensstemmelse mellom to eller flere parter som fremkaller «*spenninger*» i den enkelte (Hansen, m.fl., 2015, med henvisning til Vindeløv, 2008, s. 72). Rognes sin definisjon på konflikt er at det innebærer «*uforenelige aktiviteter*», og at en persons aktiviteter forhindrer eller på andre måter «*kommer i veien*» for en annen persons aktivitet (Hansen, m.fl., 2015, med henvisning til Rognes, 2008, s. 161). Uenighet er en forutsetning som trekkes frem i forskningslitteraturen, for å være en utløsende årsak til at konflikter kan oppstå. Vindeløv (2013) presiserer sin definisjon med at en konflikt ikke bare krever et samspill mellom mennesker, men også en oppfatning av en form for avhengighet mellom dem. I tillegg forutsettes det at det er en forbindelse mellom den indre opplevelsen av spenning og den ytre atferden. Dette innebærer at en konflikt antas å eksistere selv om bare en part opplever såkalte spenninger, dette kan være med å påvirke oppførselen i større

eller mindre grad. En konflikt vil være gjeldende for begge parter, til tross for at de ikke har samme intensitet av følelser involvert.

Rognes (2008, s. 161-162) skiller mellom tre ulike konflikttyper, relasjonskonflikter, sakskonflikter og prosesskonflikter. De relasjonsorienterte konfliktene omfatter personlige og mellommenneskelige forhold. Her vil de uforenelige aktivitetene kunne være knyttet til uttrykk av visse væremåter og negative reaksjoner på disse. De saksorienterte konfliktene innebærer mer uttrykk av ulikheter i interesser og uenigheter om valg av faglige løsninger. De prosessorienterte konfliktene knytter seg mer til hvordan ting skal gjøres, altså uenigheter i forhold til for eksempel arbeidsfordeling. Selv om Rognes skiller mellom disse tre typene, presiserer han at de ikke er helt atskilt fra hverandre. Relasjonsorienterte konflikter vil ofte oppstå som følge av beslutninger knyttet til sak og prosess. Her vil det ofte være mer krevende å finne en løsning, da det er mer følelser innblandet. Konflikter knyttet til sak og prosess kan derimot ha positive funksjoner så lenge de håndteres konstruktivt.

Selv om hver konflikt er unik, partene som er med ikke er identiske og kulturen hvor konflikten utspiller seg vil ha ulikt særpreg, viser det seg at konflikten ofte utvikler seg etter et forutsigbart mønster for destruktiv eskalering. Vindeløv har utviklet en modell på syv trinn, kalt *konflikttrappen*, for å forklare dette (figur 1):

Figur 1 Konflikttrappen

De ulike trinnene beskrives kort på følgende måte:

1. Partene erkjenner deres uenighet og fokuserer på gjenstanden for konflikten.
2. De glemmer saken og går over til personen og anklager han for å være problemet.
3. Problemet ekspanderer, og mistroen mellom partene øker.
4. Direkte kommunikasjon tar slutt, og man vil starte å søke allierte.
5. Motpart blir fienden, snakker negativt om han og de som sympatiserer med motpart blir også en del av fienden.
6. Tydelig fiendskap, prøver å skade hverandre med ord eller handlinger.
7. Her er krigen et faktum, på dette stadiet vil man ofte få bombing, oppsigelser eller ghetto-dannelser.

Det foreligger to viktige skiller i modellen, det første er overgangen fra trinn 1 til trinn 2. Her flytter fokuset seg fra sak til person. Dette er noe som beskrives som utfordrende i forhandlingsteori, å kunne evne og skille mellom sak og person (Hansen, m.fl., 2015, med henvisning til Fisher, Ury & Patton, 2011). Videre i modellen er det et skille mellom trinn 3 og 4, her går det fra å være direkte kommunikasjon til at samtalen oppgis. Her vil det være typisk at det er behov for en tredjepart for å klare å få løst konflikten.

Når en konflikt eskalerer og den ene parten opptrer med aggresjon, vil det typisk skje en sirkulær bevegelse av oppførsel og reaksjon. Partene vil ofte gjengjelde hverandres atferd. En parts reaksjon vil fremkalle psykologiske reaksjoner hos den andre part, som vil reagere og dermed fremkalle nye psykologiske prosesser hos den første parten (Vindeløv, 2013). Atferden til partene og tredjepart kan dermed være med å påvirke en konflikt og dens utvikling. Det er derfor viktig at det er bevissthet rundt hva en konflikt er og hvordan den skal håndteres best mulig, da dette kan medføre en ønsket utvikling i konfliktsituasjoner og at det i større grad vil oppstå strategisk atferd. Dette vil si atferd som er planlagt og proaktiv, mot spontan konfliktatferd som er mer reaktiv og mindre gjennomtenkt. Det er altså måten konflikter møtes på som vil være avgjørende om konflikten vil få positive eller negative konsekvenser (Hansen m.fl., 2015)

2.4 Forholdet mellom mekling og rettferdighet

Studier av meklingsprosesser viser at når parter vurderer i etterkant om de er tilfredse eller ikke, vektlegger de behandlingen de har fått som viktigere enn selve utfallet. Det vil si at å bli behandlet bra i prosessen er vel så viktig som å inngå en god avtale (Mykland, 2011, s. 4).

Fokuset i rettsmekling beskrives i tvl. § 8-5 tredje ledd hvor målet er å «*søke å klarlegge partenes interesser i tvisten med sikte på en minnelig løsning*». Løsningen trenger altså ikke være i samsvar med gjeldende rett, men i samsvar med «partenes interesser» og det er dette som skal være det styrende ved rettsmekling (Bernt, 2011, s. 220). En løsning basert på partenes interesser og behov er ikke nødvendigvis den «riktige» juridiske løsningen.

Det er tidligere drøftet av Lindell om mekling kan være uheldig fordi det ikke bidrar til å gjennomføre den materielle delen av retten (Bernt, 2011, s. 224 med henvisning til Lindell, 2006). Dette svarer han nei på og mener en alternativ tvisteløsning vil kunne bidra til en mer tilfredsstillende løsning enn det er mulig å få til gjennom materiell lovgivning. Menkel-Meadow mener at forlik kan være et demokratisk uttrykk for individuell rettferdighet, og at det gir større valgfrihet ved at det gir muligheter for vektlegging av andre enn juridiske prinsipper, og at dette kan styre menneskets adferd (Bernt, 2011, s.227 med henvisning til Menkel-Meadow, 2001). Vindeløv gir uttrykk for det samme hvor hun mener forlik gir mulighet for løsninger som er rettferdige ut fra partenes egen rettferdighetsoppfatning, og at rettferdighet i mekling kommer nedenfra, altså fra partene selv. Det er deres egne normer og oppfatning av hva som er rettferdig og rimelig som er fokuset i prosessen (Vindeløv, 2013, s. 172-173). Likevel blir mange forlik inngått fordi det er bevistvil i saken eller tvil om hva som er den rettslig riktige løsningen. Dermed blir ikke løsningen nødvendigvis det partene oppfatter som den mest rettferdige (Bernt, 2011, s. 227). Dette beskrives senere i kapittelet om hvorfor en avtale er bedre enn andre alternativer. Dalberg-Larsen (2009, s. 126) mener at mekling ikke bare er en bedre konfliktløser, men også en naturlig del av avtalefriheten vi har i samfunnet. Et hovedmål med meklingen skal være å unngå en «vinner» og en «taper», men at begge parter går ut fra meklingsmøte med en følelse av at de har vunnet noe (Austbø og Engebretsen, 2006, s. 57).

I en artikkel av Lin Adrian (2013) presenteres kort den objektive og den subjektive dimensjonen av prosedyremessig rettferdighet, hvorpå de settes opp mot hverandre og viser hvordan de skiller seg fra hverandre. Den objektive dimensjonen går ut på å bedømme om reglene er fulgt og sørge for at det blir tatt materielt riktige avgjørelser. Her vil avtalen ligge som et grunnlag i denne avgjørelsen og partene vil ha mer fokus på objektive kriterium ovenfor antagelser og argumentasjon fra den andre part. Den subjektive dimensjonen går

derimot på den enkelte parts vurdering av om den avgjørelsen som er tatt er rettførdig, og ikke lovgivers eller forvaltningens rettførdighetsvurdering.

I en studie gjort av Streicher m.fl. (2012) om prosedyremessig rettførdighet kom de frem til at dette fremmer samarbeidsevne og rettførdighet. Prosedyremessig rettførdighet styrer mengden av beslutningskontroll på resultatene, og det at partene kan påvirke resultatet av prosessen i en foretrukket retning. En rettførdig prosess fører også til at utfallet av konflikten føles rettførdig, og selv om partene er skuffet over utfallet viser de større vilje til å akseptere den (Vindeløv, 2013, s. 169). Utfallet av rettsmekling kan etter denne teorien påvirkes i stor grad av prosessen, og hvordan mekler opptrer. En god prosess vil derfor være et viktig grunnlag for en god avtale hvor mekler har ansvaret for prosessen, mens partene i første rekke har ansvar for løsningen. Frivillighet er en stor del av meklingsprosessen, og partene kan når som helst avbryte meklingen. Dersom partene er motivert for å finne en løsning er dessuten sjansene for dette mye større (Austbø og Engebretsen, 2006, s.55).

Innenfor prosedyremessig rettførdighet fremmes det fire faktorer som spiller en sentral rolle i vurderingen av rettførdighet; *bli hørt, nøytralitet, tillit og respekt*. Å *bli hørt* omhandler at partene skal ha mulighet til å fremme sin versjon selv eller gjennom en tredjepart. Det presiseres at dette er av betydning på den måten at partene får fortalt sin historie, i tillegg til at det gir en følelse av å ha påvirket saken, uansett utfall. *Nøytralitetsperspektivet* kan forklares slik: Det handler både om beslutningstakerens evne til å fremstå ærlig og ikke ta parti, og ikke minst en subjektiv vurdering fra partenes side om behandlingen er lik. Det presiseres at i vurderingen av om behandlingen er lik er man avhengig av at denne likhetsbehandlingen er synlig for partene og at de selv definerer behandlingen som rettførdig. Den tredje faktoren, *tillit*, bygger på en vurdering av de som er involvert i sakens avgjørelse. I artikkelen bruker Adrian dommeren eller saksbehandleren som eksempel på de involverte i avgjørelsen. Vurdering av tillitsfaktoren bygger på om parten har opplevd oppriktighet og omsorg. *Tillit* blir for eksempel koblet til at en part kan få oppfylt behovet sitt ved å bli hørt, som igjen kan føre til en opplevelse av tillit dersom oppriktighet og omsorg er tilstede i meklingen. Fjerde faktor omhandler å bli møtt med *respekt*, og i dette ligger det at man opplever å bli høflig og verdig behandlet (Adrian, 2013, s. 108 - 109).

Videre i artikkelen av Lin Adrian (2013, s. 110) viser hun til en undersøkelse hvor hun har prøvd å avdekke partenes umiddelbare opplevelse av rettsmekling ved å intervjuer parter.

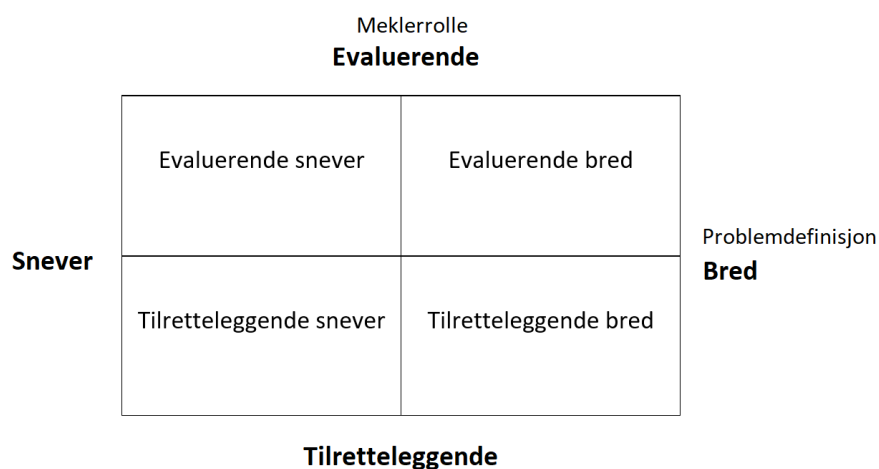
Gjennom studiet kunne man se at det innsamlede datamaterialet samlet sett bar preg av at det er måten saken blir behandlet på som er den avgjørende faktoren i partenes vurdering av rettsmekling. Vurderingen var dermed ikke alltid knyttet til selve innholdet i saken eller resultatet. Hun kunne samtidig avdekke at samtlige svar fra partene inneholdt element som stemmer overens med de fire faktorene som er nevnt over. Videre fremmes det i studien av Pruitt m.fl. (1993, s. 315) at tidligere forskning har avdekket at parter som føler at en person med autoritet, for eksempel en dommer eller mekler, som har nyttet rettferdige prosedyrer i saksbehandling har større sannsynlighet for å respektere både autoritetspersonen og avgjørelsen som blir tatt. Dette knytter seg opp mot faktorene innenfor prosedyremessig rettferdighet og viser spesielt at tillit- og respektfaktoren er viktige element for å sikre god mekling. Hvilken påvirkning dette har på det langsiktige resultatet av meklingen vil bli presentert videre i kapittel 2.6 *Avtalen*.

Alternativ løsning - BATNA

I en forhandling handler det om å undersøke hva som vil være alternativet om en ikke kommer frem til målet med forhandlingen. I teorien har dette fått begrepet BATNA som står for *Best Alternative to a Negotiated Agreement*, på norsk BAF – *beste alternativ til et forhandlingsresultat* (Vindeløv, 2013, s. 141, med henvisning til Fisher og Ury). Med fokus på dette under forhandlingsprosessen viser det seg at man kan finne alternative løsninger som en tidligere ikke har vært oppmerksom på. Som tidligere nevnt vil alternativet til rettsmekling være å løse konflikten ved hovedforhandling. Dette krever mer tid og ressurser, og vil ofte koste mer enn det er verdt. I noen tilfeller kan utfallet av dette være WATNA – *Worst Alternative to a Negotiated Agreement*. Ved å synliggjøre begge parters basalbehov, slik at rimeligheten blir forståelig fra begge sider, kan det være lettere å komme frem til en avtale som aksepteres av begge parter uten at resultatet fører til undertrykkelse ved at den ene parts behov settes fremfor den andres (Vindeløv, 2013, s. 142). Med dette lagt til grunn kan derfor utfallet ende i et kompromiss ved å «gi og ta» like mye. Rognes (2008) skriver i sin bok at dette gjerne omtales som å skape en «vinn-vinn» avtale. Likevel nevner han at kompromiss kan være en dårlig løsning dersom begge parter kunne ha kommet bedre ut av forhandlingene ved å trekke inn flere dimensjoner.

2.5 Meklingsretninger: tilretteleggende og evaluerende

Meklere kan gå forskjellige retninger under mekling, og hva som spiller inn for hvilken retning de går kan være individuelt. Det skilles mellom to hovedretninger: den tilretteleggende og den evaluerende. Som tidligere nevnt er mekling en interessebasert forhandling. Ved den tilretteleggende meklingsformen legger mekleren vekt på at partene selv skal vurdere saken, og kommer derfor ikke selv med forslag eller vurderinger. Likevel skal han sørge for at diskusjonen og dialogen mellom partene holdes i gang, slik at partene selv kan utvikle løsningsforslag (Austbø og Engebretsen, 2006, s. 54). En evaluerende mekler vil i større grad være opptatt av at løsningen er rettighetsbasert, og selv bidra med sluttproduktet i form av løsningsforslag eller eget syn på saken (Bernt, 2011, s.59). Ut ifra disse to meklingsretningene vil det likevel være en vid definisjon på hvilken retning meklingen foregår. *Leonard L. Riskin* har illustrert dette ved et *gitter* (figur 2) som indikerer på om mekler opptrer rent tilretteleggende eller mer/mindre evaluerende i den ene aksen, og hvor bred meklers problemdefinisjon er i den andre aksen (Bernt, 2011, med henvisning til Leonard L. Riskin, s.59).

Figur 2, Riskins gitter

De fire ulike kvadrantene viser ulike tilnærminger til mekling: *evaluerende-snever*, *tilretteleggende-snever*, *evaluerende-bred* og *tilretteleggende-bred*. På den ene siden av skalaen har vi en evaluerende meklerrolle, en ekstrem versjon av denne er at mekler prøver å styre utfallet. Den andre enden av skalaen viser en tilretteleggende meklerrolle som legger til rette for at partene skal kunne kommunisere og forstå hverandre (Bernt, 2011, s.60). Gitteret illustrer at mekler ikke trenger å være rent evaluerende eller tilretteleggende. Et

eksempel på dette kan være at mekler har en tilretteleggende tilnærming, men er veldig aktiv i prosessen for å hjelpe partene med å forstå hverandre og for å holde i gang en åpen dialog.

Rettslige og etiske rammer for rettsmekler

Rettsmekler har en nøkkelrolle når det kommer til innflytelse, dersom denne innflytelsen misbrukes, og det for eksempel legges press på partene, kan det gå utover deres rettssikkerhet. Av den grunn fremgår det visse rammer mekler må forholde seg innenfor.

Gjennomføringen av rettsmeklingen er regulert av tvl. § 8-5 tredje ledd. Her fremgår meklers arbeidsoppgaver hvorav upartiskhet og interessekartlegging er det mest sentrale (Ot.prp.nr. 51, 2004-2005, s. 390). Upartiskhet går ofte hånd i hånd med nøytralitet og tillit. Disse begrepene har mye til felles, men det skilles likevel om det i meklingsteori. I loven brukes kun upartiskhet, mens i tvistelovens forarbeid er termene anvendt synonymt. Problemet som kan oppstå ved bruken av nøytralitetsbegrepet er at det i praksis vil være umulig å oppnå fullstendig nøytralitet og upartiskhet i rettsmekling og at det strider mot det som er meklers reelle rolle og oppgave ved mekling (Bernt, 2011, s. 300-302). Dersom mekler opptrer i strid med de yrkesetiske reglene, vil sanksjoner kunne være en konsekvens for slik atferd. . Dersom en eller flere parter er blitt presset av mekler til å inngå et forlik, vil forliket kunne ugyldiggjøres (Bernt, 2011, s. 458). Det finnes flere virkemidler for å legge press på partene, en mild form for press er at meklere klargjør hva det vil koste å ta kravet til hovedforhandling. Selv om dette betegnes som en mild form for press vil det også være en viktig oppgave fra meklere sin side å gi partene en realitetskonfrontasjon om hva de risikerer hvis de ikke kommer til enighet (Austbø og Engebretsen, 2006, s.156-157).

Hvorvidt mekler skal involvere seg i forhandlingene under rettsmekling er det forskjellige syn på. Kovach og Love (Bernt 2011, s.66-67, med henvisning til Kovach og Loves) mener det er forenelig med meklers tilretteleggende rolle at han kan komme med antydninger om mulige løsningsalternativer for å få i gang en prosess hvor partene selv skal utvikle egne løsningsforslag. Vindeløv derimot er kritisk til dette da hun mener meklers forslag vil få en dominerende rolle i den videre prosessen, da det ofte vil være en forventning at han har erfaring på dette området. Det som kan bli en risiko er at mekler får for stort fokus på sitt eget forslag, det vil dermed være lurt å legge frem flere alternativer enn bare ett, om mekler først skal fremlegge forslag. Da vil ikke faren for at meklers forslag blir et anker i den videre

forhandlingen være like stor (Bernt, 2011, s. 68-69, med henvisning til Vindeløv). Departementet fremmer også sitt syn på dette, de mener at det primært er partene som skal komme med løsningsforslag, men at mekler bør ha en viss adgang til det. Dette begrunnes ut fra hensynet til en god meklingsprosess som gir individuelt tilpassede løsninger (Bernt, 2011, s. 426-427).

Det kan igjen trekkes inn det sentrale studiet *Long-Term Success in Mediation (1993)* hvor de blant annet setter to typer meklere opp mot hverandre; de som fremmer viktigheten av å få til en god avtale og de som derimot understreker viktigheten av selve meklingsprosessen. Gjennom resultatet kunne de blant annet se flere tegn på hypotesen de hadde om prosedyremessig rettferdighet. Denne hypotesen bygger på tidligere studier som viser at parter som har opplevd prosessen som rettferdig, har rapportert i etterkant at det har vært en langsiktig suksess. Det presiseres at i de tilfellene underliggende problemer ble tatt opp og mekler var forståelsesfull hadde det positiv effekt på den langsiktige suksessen til mekling. På grunnlag av dette kan det trekkes en parallell mellom mekler og den tilliten partene har til mekler, og dette må igjen sees i sammenheng med den presenterte teorien om hvorvidt mekler skal involvere seg i forhandlingene under rettsmekling.

2.6 Avtalen

Ved meklings sluttfase er formålet å få ned en skriftlig avtale, her må mekler sikre at partene er blitt forstått og at de er enige med den foreliggende løsningen. Avtalens innhold vil variere ut ifra tvistens art, men det er viktig at det foreligger klarhet, tydelighet og nøyaktighet i utformingen av avtalen. Her vil partene være med å kvalitetssikre avtalen ved at de skal ha en mulighet til å lese gjennom avtalen før den inngås, og eventuelt få betenkningstid. Begrensinger i forhold til hva som kan inngås følger av tvl. § 19-11 tredje ledd, her pålegges retten å påse at *«forliket nøyaktig gjengir det partene er enige om, og at det ikke er i strid med offentlige hensyn som begrenser partenes rådighet i søksmålet»*.

Et rettsforlik vil, som tidligere nevnt, ha samme virkning som en dom og det kan dermed ikke reises ny sak om de samme forholdene. Det vil dermed være begrensede muligheter for å påanke et rettsforlik. For at anke skal kunne tillates må det foreligge forhold hvor det er inngått forlik om noe partene ikke rettsgyldig kan inngå avtale om, eller noe det ikke kan gis dom for eller andre ugyldighetsgrunner (Austbø og Engebretsen, 2006, s. 121-124).

Ifølge Mykland m.fl (2009, s. 237) er hele formålet med mekling at man skal kunne gå utenfor de begrensede rammene som følger ved hovedforhandling. Dette fører til at man kan inngå mer kreative løsninger. For å sikre at det foreligger en kvalitet i de avtalene som inngås skal som sagt partene få en mulighet til å sette seg inn i avtalens innhold, slik at de vet hva de undertegner. I tillegg kan retten nekte å medvirke til at forliket inngås dersom forliket er tvetydig eller uklart. Retten skal også fastsette en oppfylingsfrist hvor rettsforliket skal kunne fullbyrdes (Ot.prp.nr 51, 2004-2005, s. 439). I en studie gjort av Kressel, Frontera, Forlenza og Butler (1994) kom de frem til at meklere som brukte mye tid på å definere konfliktene tidlig i fasen fikk avtaler med bedre kvalitet enn meklere som fokuserte på å finne løsninger tidlig i prosessen. En definisjon av konflikten kan derfor være en viktig del av meklingen (Ravna, 2007, s.478).

For å oppnå en god avtale sier Vindeløv (2013, s. 255-256) at mekler bør overveie og eventuelt sjekke med partene om følgende tre elementer er til stede: den prosessuelle, den psykologiske og den innholdsmessige tilfredshet. Kort fortalt vil den prosessuelle tilfredsheten si at partene har opplevd en rettferdig prosess ved at de har deltatt direkte i meklingsprosessen, ved å få noenlunde lik taletid og si det de ønsker. Den psykologiske tilfredshet vil være til stede når partene har fått muligheten til å uttrykke sine følelser, da dette ofte vil føre til at partene har lettere for å samarbeide mot en løsning. Innholdsmessig tilfredshet vil si at mekler skal delta aktivt og hjelpe partene fram til en avtale. Mekler skal ikke pålegge partene et bestemt innhold, men prøve å veilede dem mot en god løsning. Dersom disse tre elementene er til stede skal det være gode forutsetninger for at partene skal kunne oppfylle avtalen. Elementene som nevnes omhandler prosessen og kan dermed kobles opp mot de fire faktorene som påvirker den prosedyremessige rettferdigheten. *Å bli hørt* har sammenheng med den prosessuelle tilfredsheten, da dette omhandler å få sagt det man ønsker og ha lik taletid. *Respekt* er en følelse man opplever og kan dermed ha relevans til den psykologiske tilfredsheten. *Nøytralitet* og *tillit* vil i stor grad gå på meklers opptreden og dermed kunne inngå under den innholdsmessige tilfredsheten.

Pruitt m.fl. (1993) så på hvilken påvirkning den kortsiktige suksessen hadde og om dette hadde sammenheng med om det er en god avtale eller kvaliteten av meklingsprosessen som fører til suksessen. For å se på den langsiktige suksessen la de blant annet til grunn om avtalen ble overholdt. I resultatene sine fremmet de at dersom vi har et fravær i forholdet mellom

kort- og langsiktig suksess vil dette tyde på at avtaler som oppfylte krav til den kortsiktige suksessen, men likevel ikke hadde suksess langsiktig, ikke var mer effektive i det lange løp enn de tilfellene hvor den kortsiktige suksessen sviktet.

2.7 Oppsummering

Rettsmekling er en type konfliktløsning med mål om å komme frem til en minnelig løsning, ved å klarlegge partenes interesser ved hjelp av en nøytral tredjepart. Det settes søkelys på å tenke praktisk, fremtidsrettet og kreativt. Eiendom er noe man ofte er sterkt tilknyttet og konflikter som omhandler dette kan sette sterke følelser i sving. For å oppnå en god prosess og avtale er det flere faktorer som spiller inn. Mekler har blant annet ulike retningslinjer han må opptre etter, som upartisk og nøytral. Dersom mekler opplever et høyt konfliktnivå kan særmøter være et godt alternativ, og dersom meklingen ikke fører frem vil alternativet være å ta saken til hovedforhandling. Forskning viser at partene ofte vurderer prosessen høyere enn utfallet, derfor er faktorene som nevnes innenfor den prosedyremessige rettferdigheten viktig å ivareta. Dette viser seg også å kunne ha sammenheng med om en avtale blir god eller ikke.

3. Fremgangsmåte og metodiske valg

I dette kapitlet går vi inn på fremgangsmåten, metodiske valg og hvordan oppgaven har blitt til gjennom forskningsprosessen. Innledningsvis kommer de metodiske vurderingene og valgene vi har tatt, i tillegg til valg vi har tatt i utarbeiding av intervjuguiden. Det vil også vises til vurderinger vi har tatt i forbindelse med utvalget av informanter til intervju. Gjennomgående i kapitlet blir utfordringer og erfaringer knyttet til prosessen presentert, noe som har satt sitt preg på oppgaven. Avslutningsvis vurderer vi reliabiliteten og validiteten i forhold til datamaterialet og innsamlingsprosessen.

3.1 Kvalitativ metode

Valg av metode speiler seg ut fra det formålet vi har satt ved oppgaven. For å få et innblikk i hvordan forlikene har fungert i ettertid og hvilken opplevelse partene har hatt i forbindelse med rettsmeklingen, var det sentralt å velge en kvalitativ tilnærming. Den tilnærmingen som på best mulig måte gjør det mulig for oss å innhente fylldig og beskrivende informasjon som skaper ulike nyanser av temaet vi forsker på, er et kvalitativt intervju.

3.1.1 Kvalitative intervju

Kvalitativ forskning har som mål å utvikle en forståelse av fenomener som er knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2011, s. 15). Kvalitative intervjuer er med andre ord et godt utgangspunkt for å få kunnskap om hvordan informanter opplever og reflekterer over egen situasjon. Det karakteriseres som en samtale mellom intervjuer og informant hvor der foreligger et spesifikt formål (Thagaard, 2003). utfordringer i forhold til kvalitativ intervjuforskning kan blant annet være fare for stigmatisering, det er viktig at vi tenker grundig gjennom forholdet mellom intensjonen med forskningsprosjektet og de ringvirkningene vi kan skape i ettertid av prosjektet. Dette vil for eksempel være om parter personopplysninger blir røpet eller om intervjuet fremstilles med feil oppfatning fra vår side, og at det vil oppleves som negativ kritikk eller uthenging av informant. I tillegg skal vi være forsiktige med å vekke til live tidligere problemer mellom parter, det vil derfor være en fordel å forsøke å skape en balanse mellom nærhet og distanse til informanten.

I planprosessen vurderte vi sammen med våre veiledere hvilke metoder som ville ha best utslag for vår oppgave. Vi kom frem til at intervju ville være en passende metode å bruke. Da vi ville få mulighet til å snakke med parter som har vært involvert i rettsmekling, og få deres subjektive syn på hvordan opplevelsen hadde vært. Hadde vi hatt spørreskjema tror vi svarene ville blitt mer generelle og det ville blitt vanskeligere å analysere informasjonen. Vi er avhengig av utfyllende svar for å kunne svare på problemstillingen vår.

I hovedsak ønsket vi å gjennomføre intervju med partene til stede og ikke over telefon/skype. Dette var likevel noe informantene selv kunne bestemme. Dette bygger vi på det faktum at som forsker er det spesielt viktig å ivareta informanten gjennom hele forskningsprosessen (Dalen, 2011, s.13). Når vi kontaktet informantene i oppstartsfasen var det mange som stilte seg kritiske til å møte oss ansikt til ansikt for å bli intervjuet. Vi fant derfor fort ut at flere takket ja når vi sa de kunne velge selv. De fleste ønsket å ta det over telefon, mye på grunn av tidsbruken og deres egen bekvemmelighet.

3.1.2 Semistrukturert intervju

Ved utførelse av kvalitative intervju kan det være ulik grad av struktur, i denne oppgaven så vi at å gjennomføre semistrukturerte intervjuer ville være det mest passende. Her vil det være mulighet til å sammenligne de ulike informantene, i motsetning til om vi hadde hatt åpne intervju. Samtidig er strukturen av en fleksibel art som gjør at vi ikke er fast bundet av

spørsmålene vi utviklet i intervjuguiden (Thagaard, 2003), men at dette mer er en mal på temaene vi ønsker å komme innpå gjennom intervjuet. Fordelen her vil være at vi kan avdekke og undersøke nye ting underveis i intervjuet, dersom vi ser at det vil være nødvendig eller interessant med tanke på fremstillingen av resultatet i ettertid.

3.2 Utvikling av intervjuguide

Intervjuguiden (*vedlegg 1*) er utviklet både for at vi skal kunne ha noe å forholde oss til under intervjuene, men også for å skape et sammenligningsgrunnlag i etterkant. Dette gjør det lettere for oss å se likheter og ulikheter blant sakene. Spørsmålene i intervjuguiden er tatt med for å forsikre oss om at vi vil få svar som vil ha relevans med problemstillingen vår. I tillegg vil mest sannsynlig en slik guide være til hjelp for informantene med tanke på at de har muligheten til å åpne seg opp og fortelle om hvordan de har opplevd det.

I utarbeidelse av intervjuguiden valgte vi å følge «traktprinsippet» der vi går bredt ut med spørsmål i innledningen og deretter går i dybden etterhvert (Dalen, 2011, s.26). For å skape en struktur som ville forenkle det videre arbeidet vårt og ikke minst gjøre prosessen oversiktlig for informantene, har vi valgt å dele intervjuet opp i fire bolker med ulike spørsmål. *Innledende fase* er ment som en innledning til intervjuet for å få samtalen i gang og skape et trygt forhold for partene. Vi vil også få stedfestet ulik bakgrunnsinformasjon om informanten og eiendommen i denne fasen. Videre går intervjuet over i fasen *før meklingen*. Denne delen gir en pekepinn på hvordan grensetvisten har utspilt seg i forkant av meklingen. Informantene kan her vise til hendelsesforløpet i tvisten, hvilken informasjon de fikk om rettsmekling i forkant, hvordan de forberedte seg og hvordan forholdet til motparten var før rettsmekling.

I neste fase av intervjuet beveger vi oss over i det som kanskje vil være det mest sentrale og følelsesladde i intervjuprosessen, nemlig *under meklingen*. I utvikling av denne delen var det viktig for oss å utforme det på en slik måte at informantene føler de kan åpne seg opp og utdype sine følelser. Spørsmålene er utformet slik at vi kan kartlegge deres opplevelse som part i rettsmekling og hvordan situasjonen har utartet seg. Prosessen for å komme til enighet og interaksjonen med motpart står også sentralt i fasen under mekling.

Den fjerde, og siste bolken, drar oss over i fasen *etter meklingen*. Dette vil, i likhet med forrige bolke, stå som mest sentralt i intervjuprosessen. Det er nettopp her vi vil få svar på essensen i oppgaven og problemstillingen vil kunne besvares. Spørsmålene er blant annet formulert ved

hjelp av «hvordan opplevde du...?» og «utdyp...». Dette er en videreføring fra forrige bolk der målet var å få frem underliggende nyanser slik at datamaterialet blir troverdig og vi kontinuerlig kan kontrollere gyldigheten under intervjuprosessen med informantene.

3.3 Utvalg

Utgangspunktet for utvalget vårt er rettsforlik sendt av Domstolsadministrasjonen. Rettsforlikene er inngått i en tidsperiode mellom 2016 og 2017. Grunnen til at vi valgte denne perioden var for at vi ønsket forlik som var nye og dermed kunne ha relevans til dagens praktisering av mekling. Samtidig ønsket vi å få et innblikk i hvordan det hadde fungert i ettertid, noe som gjorde at vi endte på en virkningsperiode på 1-2 år. I samarbeid med en masterstudent ved NMBU fikk vi tilgang til rettsforlikene. På forhånd satt vi et mål å gjennomføre intervju på tvers av Norge for å kunne ha et geografisk representativt utvalg. Dette ville vi gjennomføre ved å plukke ut de 2 mest aktuelle sakene fra både Vestlandet, Østlandet og Nord-Norge. Sør-Norge ble ikke tatt med i utvalget, da dens geografiske plassering ligger for nært Øst- og Vestlandet til at det ville utgjøre noen stor forskjell. Etter en vurdering av de tilsendte rettsforlikene besluttet vi at utvalget ikke hadde et geografisk bredt nok spekter. Vi kontaktet jordskifteretten i Finnmark og Nordfjord for å utvide utvalget. Etter kontakt med Finnmark jordskifterett fikk vi oppgitt at de ikke har rettsmeklet i 2016 og 2017. Bakgrunnen for dette er at de har for lite kapasitet til å utføre rettsmekling, da Finnmark har 7 måneder med vinter, og sognet er større enn Danmark. Det vil dermed ikke være noen mindre belastning for domstolen å utføre mekling, enn å ta saken til hovedforhandling.

Som et utgangspunkt ville vi samle inn informasjon fra saker med både én og flere dimensjoner. Hovedtanken var én sak med få dimensjoner og én sak med flere dimensjoner fra både vest, øst og nord.

Utvalget og informantene

Førstegangskontakt med aktuelle informanter gjennomførte vi ved å ta kontakt over telefon. I de tilfeller partene ikke svarte sendte vi en melding og informerte om prosjektet vårt. I starten av fasen ønsket vi å holde oss kun til saker som omhandlet grensefastsetting, vi ville ha en geografisk spredning og ha saker hvor halvparten bestod av flere dimensjoner, mens andre halvpart var av enklere art. Dette innså vi etter hvert som vi kontaktet parter at ville bli vanskelig å oppfylle. I slutfasen av utvelgelsen av informanter ble det til at vi måtte kontakte de som var igjen av det utvalget vi hadde fått tilsendt, uten å ta hensyn til dimensjoner,

geografisk plassering og hva saken hadde gått ut på. Utvalget ble dermed mer tilfeldig enn hva vi først hadde sett for oss. For å begrense oppgaven har vi sett oss nødt å sette en grense på antall intervjuer. Vi har dermed prøvd å sette en grense som skal være overkommelig å utføre i løpet av perioden vi skiver bacheloren. For å opprettholde en viss kvalitet på den informasjonen vi vil få under intervjuene har vi satt oss en grense på seks saker, hvor det vil være 12 parter til sammen (to parter per sak). Dette gjør at vi vil ha mulighet til å gjennomgå intervjuene nøye i etterkant og analysere dem.

Grunnlaget for datamaterialet vårt er saker der begge parter svarte ja. I saker hvor parten vi kontaktet først takket nei valgte vi å ikke gå videre med saken. Denne avgrensingen var sentral for å kunne gjennomføre en sammenligning på best mulig måte. Hadde vi innlemmet saker hvor bare en part takket ja, hadde vi derimot ikke hatt et grunnlag for å kunne sammenligne konkret hvordan de ulike partene oppfattet rettsmeklingen og rettsforliket.

Status for utvalget og informanter etter ringerunder ble til slutt slik:

Sak	Part 1	Part 2
1	Ikke svar	Ikke svar
2	Ikke svar	Ikke svar
3	Ja	Ja
4	Nei	Ikke ringt
5	Nei	Ikke ringt
6	Nei	Ikke ringt
7	Ja	Nei
8	Ja	Ja
9	Ikke svar	Ja
10	Ikke svar	Ikke svar
11	Ja	Ja
12	Nei	Ikke ringt
13	Ja	Ja
14	Nei	Ikke ringt
15	Ja	Ja
16	Ja	Ja

Tabell 1, Oversikt fra ringerunder til aktuelle informanter

Vi valgte dermed å gå videre med sak 3, 8, 11, 13, 15 og 16 på listen over de vi kontaktet, da begge parter var interessert i å delta i prosjektet. Vi endte opp med denne oversikten av saker, hvor de ble nummerert fra 1-6:

Sak	Sakstype	Landsdel
1	Grensefastsetting	Nord
2	Grensefastsetting og rettsutgreiing	Vest
3	Rettsutgreiing	Øst
4	Grensefastsetting	Øst
5	Grensefastsetting	Vest
6	Grensefastsetting	Øst

Tabell 2, Oversikt over sakstypene og landsdel

3.4 Intervju: utforming og gjennomføring

Alle informantene mottok intervjuguiden før gjennomføring av intervjuet. De ble også informert om bakgrunnen for intervjuet og temaet som skulle snakkes om. Det ble presisert at alle personopplysninger skulle bli anonymisert og at det var helt frivillig å stille. Varigheten på de ulike intervjuene varierte ut ifra hvor mye tilleggsinformasjon som ble lagt til og hvordan spørsmålene ble besvart. Etter gjennomførte intervju brukte vi lydopptak til å transkribere materialet.

Transkribering

Resultatet av intervjuene ble til slutt 12 transkriberte intervjuer på til sammen 59 sider. Dette dannet grunnlaget for den videre analysen av datamaterialet vårt. Transkriberingen viser at omfanget av datamaterialet er noe varierende og omfanget varierte fra informant til informant og ikke minst omfanget av selve saken.

Informant	Sider
1	3
2	8
3	2
4	2
5	6
6	3
7	9
8	10
9	2
10	6
11	2
12	6
Totalt	59

Tabell 3, Analyse materialet

3.5 Datastrukturering

Når de kvalitative dataene skal presenteres hadde vi tre ting i fokus: beskrive, systematisere og kategorisere. I sluttfasen foretok vi en datareduksjon hvor alt sees i sammenheng og de viktigste elementene er plukket ut. Vi startet med at vi gikk gjennom alle de transkriberte intervjuene og leste grundig gjennom. Vi kom frem til ulike tema som vi mente var relevante med tanke på å klare å besvare problemstillingen vår best mulig. Videre utarbeidet vi egne tabeller for de dataene vi fant det relevant å presentere (*vedlegg 3*). Svarene til informantene var ofte lange og utfyllende, men under struktureringen ble det kortet ned slik at tabellen skulle bli lett å forstå og være oversiktlig.

Ved presentasjon av dataene valgte vi å bruke beskrivelsen «han» uavhengig av kjønn, for å sikre anonymiteten til informantene. Siteringene som er brukt er i noen tilfeller skrevet litt om, for å minimere sjansen for at det skal kunne gjenkjennes. De ulike sakene er blitt nummerert fra 1-6 og vil bli omtalt etter disse tallene. Partene er i tabellen delt inn i *part A* og *part B*, noe de også vil bli omtalt som i oppgaven. Hver enkelt sak er presentert i alle tabellene, men i noen tilfeller er det ikke skrevet noe mer utfyllende informasjon enn hva som kommer frem i oversikten. Samtidig er alle saker gjennomgått og sett opp mot alle tema, de

sakene som typisk skiller seg ut, eller har gode eksempler som er viktig å ha med i forhold til temaet, blir nevnt.

Utfordringer ved datastrukturering

Den største utfordringen ved kategoriseringen av dataene var å finne en god løsning på hvordan vi skulle strukturere arbeidet slik at vi klarte å finne gode metoder på hvordan vi skulle systematisere dataene våre. Vi har ikke stort med erfaring når det kommer til analysering og behandling av kvalitative data, derfor var dette en utfordring for oss.

Ved gjennomgang av de transkriberte intervjuene innså vi at informanten ikke alltid hadde svar som spesifikt samsvarte med temaene vi ønsket å kategorisere. I noen tilfeller måtte vi derfor tolke oss frem til et svar ved å høre på opptakene, eller om det var svært utydelig, ringe informanten og prøve å få et mer informativt svar. Samtidig var det ikke alltid informantene husket informasjonen vi ønsket å vite, eller at de ikke hadde noen formening om det. Dette var spesielt en utfordring i de intervjuene hvor informanten svarte kort og lite utfyllende, noe som også gjorde det vanskelig for oss å analysere svarene.

Tidsperioden utvalget vårt er fra viste seg etterhvert å by på litt utfordringer. Som problemstillingen vår tilsier så er målsettingen å finne ut om rettsforlikene har fungert i ettertid. Dette viste seg ofte å være et spørsmål det var vanskelig å få et tydelig svar på. Vi har derfor innsett at det kanskje hadde vært spennende å ha forlik fra en tidligere tidsperiode, slik at avtalen som var inngått hadde hatt en lengre virkningsperiode. Da ville vi fått innblikk i om tiltak som skulle foretas som følge av avtalen var blitt gjort og om de nye grensene var fulgt i senere tid. Samtidig ser vi ikke på det som et problem i forhold til datakvaliteten i sin helhet når vi skal besvare problemstillingen. Hadde forlikene vært eldre ville kanskje mange av informantene ikke husket hvordan rettsmeklingen foregikk, hukommelsen kan ha en tendens til å bli selektiv og de blir mer opptatt av andre ting. Derfor ønsket vi å ha ferske forlik som vi kunne forvente at ble husket av informantene. Til tross for dette opplevde vi informanter som ikke husket deler av informasjonen vi spurte om.

3.6 Analysering

Vi valgte å ha funnene og analysene av disse i samme kapittel. Dette var for å oppnå en bedre oversikt over om de funnene vi har oppdaget stemte overens med vårt teoretiske grunnlag. Da vil leseren umiddelbart få et «svar» på resultatene fra intervjuene.

Analyseprosessen førte til at vi underveis oppdaget mangler og informasjon som ikke var relevant for å bygge opp under resultatene våre. Dermed ble det både lagt til, fjernet og endret deler av innholdet i teorien.

Måten vi foretok oss analysen på var ved å først kategorisere responsen vi fikk på ulike spørsmål. Vi så først alle svarene som en helhet, for å skape en bedre oversikt over bredden på svarene på hvert spørsmål. Deretter analyserte vi svarene ved å finne fellestrekk og variasjoner i svarene. Dataene ble kodet gjennom en iterativ prosess, der svar fra informantene ble vurdert og koblet opp mot hverandre og sammenlignet (Merriam, 1998). Dette førte til at vi fant fellesnevnerne som gikk igjen hos informantene. Gjennom å foreta analysen på denne måten klarte vi å samle svarene i de ulike kategoriene å komme frem til det vi så på som de tre viktigste funnene og diskuterte disse videre

Utfordringer ved analyseprosessen

Mye av teorien vår er forskningslitteratur som er brukt i andre sammenhenger enn mekling, men som det kan trekkes relevante tråder fra til vårt tema. Blant annet er beskrivelsen av Vindeløvs konfliktrapp hentet fra en artikkel skrevet av Hansen, m.fl. Her studerer de konflikter i kunnskapsbedrifter, og dette var noe som ble svært behjelpelig da vi skulle vurdere nivåene på konfliktene våre. Utfordringen var ofte å klare å finne et relevant svar som kunne begrunnet funnet vi stod ovenfor. Teorien ble derfor i mange tilfeller endret i tråd med analysen.

Vi opplevde også ofte at partene hadde lite utfyllende svar som omhandlet kategorien vi hadde valgt, og at det derfor ikke var like lett å få frem poeng vi så tendenser til, men ikke hadde noe tydelig svar på fra informanten.

3.7 Validitet

Validitet handler om hvor godt eller relevant de innsamlede dataene representerer fenomenet som skal undersøkes (Johannessen, m.fl. 2004, s. 71). Vi som forskere har ingen tilknytning til temaet eller informantene annet enn gjennom studiet og interessen for faget i tillegg til tilfeldige rettsforlik vi har valgt ut. I forkant av intervjuprosessen har vi kun tatt utgangspunkt i rettsmeklingsprotokollen i hver enkelt sak. Dette begrunner vi med at vi vil stille oss så nøytrale som mulig i en intervjusituasjon, og vi har dermed ingen kunnskap eller informasjon knyttet til informantene som vil påvirke vårt syn på saken.

Gjennom metodekapittelet har vi forsøkt å synliggjøre vår fremgangsmåte ved å vise hvilke valg vi har tatt og hvorfor vi har gjort slik vi har gjort. Validiteten knyttet til utvalget er en stor del av oppgaven. Som tidligere nevnt oppstod det ulike problemer i prosessen med å skaffe informanter. Ideelt sett ville vi hatt 50/50 fordeling av saker med én eller flere dimensjoner. Dette var ikke mulig å gjennomføre da enten informanter ikke ville stille til intervju eller partsomfanget i selve saken var for omfattende til å kunne gjennomføre intervju i den aktuelle saken.

I forhold til den geografiske utvelgelsen ville vi ønsket å ha et utvalg som kunne representere vest, øst og nord i landet. Som tidligere nevnt kontaktet vi Finnmark jordskifterett som fortalte at de ikke har rettsmeklet i 2016 og 2017. Det var dermed ikke mulig å innhente informasjon helt nord i landet. For å begrense oppgaven tok vi tidlig i prosessen et valg om å utelate Sør-Norge fra vårt utvalg. I ettertid har vi skjönt at saker fra Sør-Norge ville hatt stor relevans likevel, men oppdaget dette da vi var godt i gang med arbeidet og hadde for liten tid til å gjøre store endringer.

Hvor godt de innhentede dataene belyser problemstillingen som skal undersøkes er avhengig av at veien fra problemstilling til intervjuguide er utformet slik at de besvarer problemstillingen.

3.8 Reliabilitet

Reliabilitet omhandler dataenes pålitelighet. Vurdering av pålitelighet knyttet til data i denne oppgaven er vanskelig å vurdere. Litteraturen støtter dette ved å vise til at det er vanskelig å stille krav om at «*data skal kunne etterprøves nøyaktig av andre forskere*» i en kvalitativ studie (Dalen, 2011, s. 93). På bakgrunn av dette vil det være viktig å presentere fremgangsmåten på en slik måte at andre kan vurdere om dette er gjort på en tilfredsstillende måte. Reliabiliteten settes på prøve gjennom valg av type intervju og at informantene styrer påliteligheten til en viss grad. Vi har blant annet ikke intervjuet meklerne i sakene, men kun tatt utgangspunkt i de skildringene informantene har gitt oss av dem. Bildet som blir skapt av meklerne kan dermed være annerledes enn hva som var realiteten. Ved å føre et semistrukturert intervju vil samtalen med informantene i stor grad styre retningen i intervjuet.

Påliteligheten til datamaterialet vi samler inn styrkes gjennom den nøye utarbeidede intervjuguiden. Den er utarbeidet slik at informantene kan komme med innholdsrike og fylldige uttalelser. Denne er justert og vurdert kontinuerlig på bakgrunn av innspill fra veiledere og prøveintervjuer vi har gjennomført i forkant av prosessen med å innhente informanter. Gjennom prøveintervjuer fikk vi også testet det tekniske utstyret og kunne bekrefte at det holdt høy standard. Utstyret vi brukte var lydopptak på mobiltelefon og datamaskin.

For å kunne føre og presentere gyldige data har vi utviklet en plan for arbeidet med bearbeiding av data. Det er på dette punktet vi vil kunne begrunne ønsket om intervju med informantene ansikt til ansikt. På denne måten vil vi kontinuerlig kunne sørge for at det er en felles forståelse mellom oss knyttet til de utsagn og data som kommer frem. Dette vil i etterkant sørge for at transkribering, dokumentering og presentasjon av data har en større grad av gyldighet enn dersom informantene fylte ut et spørreskjema.

En rød tråd gjennom guiden omhandler hvordan partene har opplevd meklingen og hvordan de opplever situasjonen i ettertid. Det vil dermed være sentralt å ta i betraktning at slike omstendigheter kan endre seg over tid. De utsagn og påstander vi samler inn vil dermed ha en usikkerhet knyttet til seg i ettertid. For å bygge opp og styrke denne reliabiliteten har vi i innsamling av datamaterialet sørget for å innhente saker fra nyere tid. Alle sakene er fra perioden 2016-2017. Styrken ligger i den balansegangen vi har mellom nyere rettsforlik og det nødvendige tidsrommet informantene har hatt til å innrette seg etter dette. Et annet svært sentralt moment som må tas i betraktning er faren for at informantene vegrer seg å svare på spørsmålene. I mange tilfeller er slike saker et svært betent tema, og det kan oppleves som vanskelig å ytre seg til fremmede om tema som vekker sterke følelser. Dette kan også sees i sammenheng med faren for at informantene lett skal kunne identifiseres på grunnlag av personopplysninger, eiendomsopplysninger eller utsagn. Innledningsvis i kapittelet om det kvalitative intervjuet fremmet vi tankegangen om å ivareta informanten gjennom hele prosessen. For å videre styrke reliabiliteten knyttet til datamaterialet har vi fra begynnelsen informert informantene om hvordan opplysninger direkte knyttet til de vil behandles. Vi erfarte at det var svært viktig å presisere at de som informanter vil bli fullstendig anonymisert i oppgaven og utsagn ikke vil kunne knyttes direkte til de som enkeltpersoner.

I analyseprosessen sikrer vi påliteligheten gjennom en strukturert analysemetode. Vi gjennomførte dette ved å individuelt lese gjennom intervjuene, deretter individuelt tolke og skrive ned sentrale funn fra hvert enkelt intervju. Videre i prosessen gikk vi gjennom hvert enkelt intervju i fellesskap og delte de sentrale funnene vi selv hadde fremhevet som viktig. På denne måten kunne vi i fellesskap tolke og analysere oss frem til de temaene vi mente var mest relevant å fremme videre i oppgaven. Denne metoden sørget for at datamaterialet ble nøye gjennomgått og at vi kontinuerlig hadde kontroll av datamaterialet i forhold til hvor relevant og pålitelig det var.

4. Funn og analyse

I dette kapittelet vil vi presentere datamaterialet vi har samlet inn fra intervjufasen. Vi som forskere er opptatt av å fremme informantene sine opplevelser og vil gjøre dette ved å gjengi sitater. På denne måten kan vi henviser direkte til deres uttalelser og dermed få et mer nyansert innblikk i informantenes opplevelser av rettsmekling. Dette vil også være med å utdype temaene vi har valgt å dra frem for å få en mer rik og dyptgående forståelse av oppgavens problemstilling.

Vi har valgt å dele kapittelet inn i ulike tema som skal hjelpe oss å belyse problemstillingene. Temaene vi presenterer er valgt ut på bakgrunn av tabellen med sentrale funn som ble utarbeidet i fasen for datastrukturering (se tabell i *vedlegg 3*), disse har grunnlag i spørsmålene som ble stilt under intervjuet. Vi har også valgt å ha med årsaker til at partene ikke ville stille til intervju da dette viste seg å være svært relevant for å belyse hvor betent mange relasjoner kan være, og hvorfor folk ikke ønsker å dra opp tidligere konflikter. Hovedkategoriene våre er:

1. Om resultatet av meklingen førte til en vinner eller taper
2. Konfliktnivået og relasjonen til motpart.
3. Partenes opplevelse av rettsmeklingen.
4. Informantens oppfatning av meklers aktivitet og om partene opplevde press under rettsmeklingen.
5. Er avtalen blitt forstått og har den fungert i ettertid.

Funnene vil bli analysert opp mot teorien som vil gjøre at vi kan antyde om våre funn kan bekrefte/avkrefte det teorien presenterer.

4.1 Årsaker til at partene ikke ville stille til intervju

Førstegangskontakt med aktuelle informanter gjennomførte vi som tidligere nevnt ved å ta kontakt over telefon. Vi opplevde ulik respons i denne fasen og fikk et innblikk i hvor betente og følelsesladde slike saker kan oppleves, til tross for at det har blitt inngått forlik. Det som viste seg å være en gjenganger i denne fasen var at de sakene hvor det tydelig hadde vært en konflikt mellom partene, ønsket de ikke å stille til intervju. Det var mange forskjellige årsaker til dette; noen ønsket ikke å gå inn i saken igjen da de hadde lagt den bak seg, andre var fortsatt i konflikt med naboen og forholdet mellom dem var fortsatt dårlig. Andre mente også at forliket ikke var inngått slik de ønsket det, og ville derfor ikke uttale seg om det. En part uttalte at han ikke var interessert i å stille da han «*opplevde mekler og prosessfullmektig som urimelige*». Andre uttrykte misnøye med fordeling av saksomkostningene og at dette var en kilde til det betente forholdet i etterkant. Et annet interessant funn var at noen ikke ville stille da de følte saken var for «*kjip*» og ikke hadde relevans til vår oppgave. Dette til tross for at sakene hadde direkte relevans for oppgaven. De uttrykte samtidig at det i bunn og grunn var konfliktnivået mellom partene som var kilden til at de ikke ville stille. Her var det varierende om det var snakk om konfliktnivået i dag og hvordan det var under meklingen.

Analyse

Mekling handler, som nevnt i teorien, om å finne en løsning som partene kan leve med i fremtiden, da partene som regel er naboer som skal fortsette å bo ved siden av hverandre (Bernt, 2011, s. 280). Som eier av en eiendom har man ofte en spesiell tilknytning til eiendommen som setter følelser i spill dersom det oppstår problemer rundt den. Konfliktnivået kan også ha en tendens til å påvirkes av dette «båndet» og gjøre at naboforholdet blir dårligere enn hva det var før saken ble tatt til retten (Sky, 2003). Folk ønsket ikke å stille til intervju blant annet som følge av uoppgjorte spørsmål og uenighet mellom naboer. Her var det inngått forlik, men forholdet mellom partene var enten blitt verre eller ikke endret seg som følge av rettsmeklingen.

Rognes (2015) nevner ulike faktorer som kan være utfordrende å få på plass under mekling. Her er det kanskje tilfeller hvor det har vært mangel på noen av disse faktorene, siden mange sitter igjen med en følelse av misnøye. *Godt klima* er kanskje den faktoren det er lettest å oppfatte at ikke har vært til stede, ut ifra hvordan de forklarer at forholdet til naboen er nå. Dersom konfliktnivået er av en grad som gjør det vanskelig å få partene til å ha en saklig

kommunikasjon, burde kanskje mekler vurdert å ha særmøter. En av partene vi kontaktet nevnte at mekler og prosessfullmektig ble opplevd som urimelige, og at dette var noe av grunnen til at han ikke ønsket å stille til intervju. Dette vil selvsagt være en subjektiv oppfatning som kan påvirkes av mye forskjellig, men her kan det igjen være mangler i forhold til god nok tilrettelegging av de utfordrende faktorene som nevnes av Rognes. Det samme gjelder de som mente forliket ikke var inngått slik de mente var riktig, men her er det igjen mange faktorer som spiller inn, som vi ikke har informasjon om. Det som er interessant i slike tilfeller er hvorfor de har skrevet under på noe, når de uttrykker i ettertid at de ikke mente det var riktig. Det er samtidig viktig å huske på at det må skilles mellom sak og relasjon. Meklingens formål er først og fremst å få en avtale, det å reparere en allerede ødelagt relasjon kan være vanskelig. Som Vindeløv (2013, s. 169) nevner så kan partene være misfornøyd med utfallet av rettsmeklingen, men at han aksepterer det da prosessen har vært rettferdig. Hvordan prosessene i disse sakene har foregått, vet vi ikke noe om.

Vi fikk som tidligere vist (*tabell 3.1*), mange avslag om å stille til intervju. Mange av disse sakene virket svært interessante, men vi kunne ikke tvinge dem til noe de ikke ønsket å stille til. Samtidig synes vi mye av informasjonen vi fikk som følge av ringerundene var interessant og hadde relevans til oppgaven. Det er helt tydelig at teorien stemmer når det kommer til at eiendom er noe man er følelsesmessig tilknyttet, samtidig er det viktig å huske på at det også kan være andre variabler som spiller inn.

4.2 Opplevelse av å være vinner eller taper

Flere av partene har gitt uttrykk for en følelse av at de tapte eller vant noe etter rettsmeklingen. I to av seks saker følte begge parter at de vant noe fordi de hadde et godt naboforhold og de følte seg hørt. Vi vil også presisere at det ikke i noen av sakene var slik at begge parter følte tap.

	Opplevelse av å være vinner eller taper	
Sak	Part A	Part B
1	Vinner	Vinner
2	Taper	Vinner
3	Taper	Verken eller
4	Vinner	Vinner
5	Verken eller	Verken eller
6	Taper	Vinner

Tabell 4, Oversikt over opplevelse av å være vinner eller taper

I sak 1 ble det sagt av part A: «Noen taper og noen vinner, men det er bare snakk om noen meter. Det var vel han som tapte noen meter, men vi er naboer og gode venner så det går helt greit». Mens på samme spørsmål har motparten (part B) svart «jeg følte saken ble i mitt favør sett fra min side». Dette er et tydelig eksempel på en sak hvor begge parter føler de har vunnet noe. I sak 4 følte begge parter at de vant noe fordi de begge fikk inngått den avtalen de ønsket. Part B uttalte «vi satt der begge to med en positiv opplevelse av at vi hadde fått de tingene vi ønsket». Det som skiller seg ut i denne saken er at hele meklingsprosessen foregikk i særmøter.

I sak 2 satt part A igjen med følelse av tap på grunn av mindre areal og en følelse av å ikke bli lyttet til. Mens part B uttalte også at han mistet areal, men var veldig fornøyd med utfallet. Dette handler om at begge mente de eide det samme, og meklingen endte med å dele «på midten». Dermed følte begge at de mistet areal fordi det var motstrid om hvor grensa gikk. I sak 6 uttrykker også part A at han opplevde at han tapte på grunn av mindre areal etter rettsmeklingen. Han mente meklingen var forhåndsbestemt og ga sterkt uttrykk for at han følte tap av areal, men også at han ikke ble hørt. Part B gir uttrykk for at han er fornøyd, og at det ble slik han hadde ønsket. Her får vi ikke noe spesifikt svar på om han følte han kom ut som en vinner eller taper, men om vi sammenligner svarene til begge partene tolker vi svarene til part B som at han opplever seg selv som en vinner.

I sak 3 ble det uttrykkelig sagt av *part A* at begge er tapere i saken når man ikke kan være venner eller på hils med hverandre, men sånn fysisk sett så «tapte» han på grunn av mindre areal. Han valgte mekling med et ønske om å bedre naborelasjonen, noe som ikke ble tilfellet. Derfor anser han begge som «tapere» i saken. *Part B* uttrykket seg ikke tydelig i dette spørsmålet, og det var ofte vanskelig å få et spesifikt svar på det vi spurte om. Han sa også meklingen ikke fungerte som et hjelpemiddel, og under intervjuet var det ikke vanskelig å tolke at han ikke var fornøyd med avtalen da han sier «*har jo fått ødelagt det der*». Likevel ble avtalen underskrevet, og han opplyser at han var enig i det som ble inngått. Det var derfor ikke så lett å tolke om han følte seg som en vinner eller taper, da svarene vi fikk var motstridende.

I sak 5 var formålet med rettsmeklingen å få satt en grense for fremtidige generasjoner, og saken bygget ikke på noen konflikt. Begge parter uttalte at det var en enkel prosess å komme til enighet, og de ville derfor ikke definere seg selv som verken vinner eller taper. Det er også relevant å nevne at denne saken er en del av et større rettsforlik med flere parter, da denne grensefastsetting ikke var kjernen av saken, men nødvendig for å komme videre i en større konflikt.

I halvparten av våre saker blir det gitt uttrykk for en «vinner» og «taper», mens i den andre halvpart går begge ut med en nøytral- eller vinnerfølelse. Det som går igjen er at «taperne» ofte føler på et tap når de mister areal. De som vinner er da naturligvis de som kommer ut av meklingen med mer areal eller fikk det slik de ønsket.

Analyse

Hovedmålet ved mekling er ikke å skape en vinner eller taper, men at begge går ut av meklingen med en følelse av å ha vunnet noe (Austbø og Engebretsen, 2006). Resultatet fra forsøksordningen i 1997 viser at partene ofte var tilfreds med resultatet fordi deres interesser ble forent. I dette tilfellet har vi to av seks saker hvor begge parter har gått ut av mekling med en følelse av å ha vunnet noe. Her har partene lagt vekt på at de følte seg hørt, fikk noe av det de ønsket eller at naboforholdet er godt. Selv om noen parter har tapt areal, og likevel føler at de vant noe kan dette ha en sammenheng med teorien hvor studier av meklingsprosesser viser at parter ofte vektlegger behandlingen de har fått som viktigere enn selve utfallet (Mykland, 2011).

I to av seks saker har utfallet ført til en vinner og en taper ifølge partene. Begge sakene omhandler grenser, og vi finner det felles i begge saker at minst én part føler tap av areal. Her er Sky (2003) sin artikkel om konflikter vedrørende fast eiendom egner seg for mekling relevant. I grensesaker kan man finne fysiske merker i marka og partene har gjerne dokumentasjon som viser den opprinnelige grensa. I våre saker opplevde vi at partene ikke følte seg hørt nettopp fordi de mente deres dokumentasjon viste den gjeldende grensa, og dermed at utfallet ble «*feil*». Som nevnt skal ikke mekling føre til en vinner og en taper, men i noen tilfeller, og spesielt ved grensesaker ser det ut som utfallet ofte blir det. Spesielt hvis mekler skal frem til et «*kompromiss*» på grunn av bevistvil eller hvis saken er av den art at alternativ behandling ikke vil lønne seg. Her handler det om å finne den beste alternative løsningen, og i noen tilfeller må partene «gi og ta» for å komme frem til en avtale. Partenes dokumenter motstrider hverandre og følelsen av rettferdig behandling forsvinner derav. Her spiller de fire faktorene *å bli hørt, nøytralitet, tillit og respekt* en viktig rolle ved vurdering av en rettferdig behandling (Adrian, 2013). Sammenhengen her vil bli nevnt i kommende analyser. Ved mekling trenger ikke løsningen å være i samsvar med gjeldende rett, men i samsvar med «*partenes interesser*». Likevel vil dette være utfordrende når begge parter står på hver sin side av saken, og mener de har svaret på gjeldende rett med sitt dokument (Bernt, 2011). Om mekler da har en kompromiss-holdning vil dette fort føre til at den ene parten får mer areal enn det han i utgangspunktet hadde. Dermed fører saken til en tap/vinn-situasjon for partene.

Ved å veie våre egne resultater opp mot teorien viser det seg at rettsmekling i noen tilfeller ender med at begge parter går ut med en følelse av å ha vunnet noe. Likevel synes det å være en vinner og en taper som sitter igjen til slutt. En grunn til dette kan blant annet være sakstypene vi har i våre undersøkelser, noe som kan samsvare med Sky (2003) sin teori om grensesaker egner seg til mekling.

4.3 Konfliktnivå og forhold til motpart

Sakene har vært av forskjellig karakter, og dermed også hatt ulike konfliktnivå. I noen saker har konfliktnivået vært høyt fra oppstart av saken, mens i andre har det kun vært en viss spenning mellom eierne. I intervjuene ba vi partene beskrive konfliktnivået som enten lavt, middels eller høyt i forkant av meklingen. Vi ba de også om å beskrive sitt forhold til motparten, før meklingen. Oversikten ble da seende slik ut:

Sak	Konfliktnivå		Forhold til motpart	
	Part A	Part B	Part A	Part B
1	Lavt	Lavt	Bra	Bra
2	Lavt	Lavt	Bra	Bra
3	Høyt	Middels	Dårlig	Dårlig
4	Høyt	Høyt	Dårlig	Dårlig
5	Lavt	Lavt	Bra	Bra
6	Lavt	Middels	Ikke noe forhold	Dårlig

Tabell 5, Oversikt over konfliktnivå og forhold til motpart

Som tabellen viser var det syv av tolv parter som oppga et lavt konfliktnivå. I sak 1 har begge partene oppgitt lavt konfliktnivå, likevel nevner part A at det noen ganger kunne være tendenser til et middels nivå, men at det samtidig var å strekke det langt. Det kunne i noen tilfeller være høylytte diskusjoner, men at det som regel endte med latter og at dialogen mellom dem var saklig. Forholdet mellom dem i forkant av meklingen oppgis også som bra. I noen av sakene hvor forholdet ble oppgitt som bra, kunne det være på den bakgrunn at partene ikke hadde noen spesiell relasjon utenom det å være naboer. I andre saker var partene i familie, men ofte ikke så nært at de hyppig omgikk hverandre. I sak 2 er konfliktnivået satt til lavt til tross for at part A i saken følte de måtte gi seg, da motparten stod på sin rett. Samtidig nevner part A mer misnøye over rettsmekler og måten forhandlingene ble gjort på, enn kritikk ovenfor motparten. Motparten var derimot svært fornøyd med meklers arbeid, og hadde ingen negative innvendinger ovenfor part A som indikerer på at konfliktnivået var høyere enn oppgitt.

Flere av informantene hadde vanskelig for å svare på tema som omhandlet forhold til motpart, da de opplevde det som personlig informasjon og mente det ikke hadde relevans for jordskifteretten. Dette gjaldt først og fremst i de tilfellene hvor det var indikasjoner på et høyt konfliktnivå. Eksempel på dette var at informantene hadde hatt tidligere konflikter som fortsatt påvirket forholdet mellom dem nå i ettertid, dette gjorde også at meklingen fremstod

som anspent (*sak 3*). Samtidig oppga *part B* i *sak 3* et middels konfliktnivå til tross for at forholdet mellom dem fremstår som dårlig og motpart opplyser om et høyt konfliktnivå. *Part B* sa i intervjuet at forholdet deres ikke er definert som et uvennskap, men at man selv kunne velge hvem man ønsket å snakke med. Samtidig sa han at han ikke gikk til rettsmekling for å kunne feire jul med naboen, for å dra den litt langt. *Part A* i *sak 3* gav som sagt uttrykk for at konfliktnivået var høyt, her var det ingen enighet. Nevnte part følte seg overkjørt med tanke på en tredjepart som ble innblandet i forhandlingene. Ønsket til *part A* var, gjennom meklingen, å bli enige og å kunne bli venn med naboen sin igjen. Dette ble ikke oppnådd og forholdet mellom partene er den dag i dag ikke forbedret som følge av inngåelse av rettsforliket.

I *sak 4* var konfliktnivået tydelig høyt, begge parter brukte uttrykket «høyt» i intervjuet noe som gjorde at det ikke bare var en indikasjon fra vår side. Meklingsmøtene foregikk kun i særmerter for å skille parten siden de var såpass uenige, dette var ifølge *part B* en vurdering mekler hadde foretatt på forhånd. *Part A* i saken mente dette var en god løsning for å klare å komme frem til en avtale innen rimelig tid, da de begge var sta personer og det bare ville blitt krangling og diskusjon om de satt i samme rom. *Part B* sier egentlig det samme, at konfliktnivået var så høyt at de ikke klarte å snakke sammen uten at det ble mye krangling. Forholdet mellom partene oppgis som dårlig fra begge sider. *Part B* utdyper at dette knytter seg til historikken på eiendommen. Det ble derfor vanskelig med en annen utvei enn å ta konflikten til retten. *Part A* mener det var dårlig stemning mellom dem før saken ble tatt opp til meklingen, dette mye på grunn av tilbakeholdenhet fra egen side, når det kom til å få til en avtale utenfor rettssystemet. Om denne saken sees opp mot *sak 5*, hvor både forholdet mellom partene var bra og konfliktnivået lavt, opplyser *part B* at de hadde møter med mekler på enerom. Dette var for at mekler skulle få en grei forståelse for hvordan de lå an til å komme frem til en omtrent løsning. Her var det ikke konfliktnivået som la styringen for å ha særmerter, men meklers ønske om å forstå partene. Begge parter uttrykker at meklingen gikk lett for seg og at det var enkelt å komme frem til en rimelig løsning.

Sak 6 skiller seg ut, da konfliktnivået ikke er spesielt høyt, men forholdet mellom partene er dårlig fra den ene siden. *Part A* mener de ikke var noe mer enn naboer, og at forholdet verken var godt eller vondt, men at det til tider føltes som motpart overkjørte og at hele meklingen var forhåndsbestemt. *Part B* sine forklaringer gav mer tydelig uttrykk for at forholdet var

dårlig. Her ble det nevnt ord som pågående, frekk og manipulerende om motparten. Intervjuene indikerer likevel ikke på at det var høylytte diskusjoner, til tross for at *part B* sier at for å få det som de ville så måtte man framstå som tøff og stå på sitt, da motpart oppførte seg på en måte som gjorde at det var nødvendig.

Ut ifra tabellen ser vi at det er sammenheng mellom konfliktnivå og forhold til motpart. Samtidig virker det som mekler har tatt hensyn til partenes konfliktnivå i visse saker. Spesielt i *sak 4*, hvor mekler oppfattet den dårlige relasjonen mellom partene og valgte å ha dem i adskilte rom for å klare å få en saklig mekling. Det vi dermed kan lære ut fra disse funnene er at forholdet til partene før meklingen ofte vil ha påvirkning på hvordan konfliktnivået vil utspille seg.

Analyse

Når man velger å gå til mekling vil det ofte være på det grunnlag at det foreligger en konflikt mellom to naboer, som man trenger hjelp fra en tredjepart til å løse. Hvorvidt denne konflikten vil ha påvirkning på selve prosessen med å komme til enighet, varierer (Rognes og Sky, 2007, s. 513). Ut ifra funnene våre har flertallet av partene hatt et lavt konfliktnivå. Samtidig er det fem av tolv parter som svarer at nivået lå på middels/høyt. For å forstå hvordan disse nivåene er vurdert kan Vindeløvs konfliktrapp (*figur 1*) være med å gi en forklaring på dette. De ulike trinnene er med å beskrive konfliktens art. Nedenfor har vi laget en oversikt som viser hvordan vi ser sammenhengen mellom de oppgitte konfliktnivåene og trinnene i Vindeløvs konfliktrapp.

Konfliktnivå	Trinn på konfliktrappen
Lavt	Trinn 1
Middels	Trinn 2-3
Høyt	Trinn 4-7

Tabell 6, Sammenligning av konfliktnivå og konfliktrappen

Ved å legge sammen de to konfliktmålingene vil vi få en indikator på hvordan forholdene var under meklingen. I *sak 4* valgte mekler å ha partene i adskilte rom, på grunn av det høye konfliktnivået. Her klarte de ikke å ha direkte kommunikasjon, noe som vil si at trinn 4 i konfliktrappen kan være en realitet her. At mekler velger å ha de i adskilte rom vil være i samsvar med det teorien fremmer, at særmøter skal være et hjelpemiddel for å effektivisere

saker med høyt konfliktnivå og føre til at man skal klare å komme til en løsning til tross for dette. Partene uttrykker at mekler fremstår som dyktig og det kan oppfattes som at de hadde en tillit til han. I evalueringen av prøveordningen for rettsmekling (Knoff, 2001, s. 1149) kom det frem at partene satte pris på særmøtene og at dette bygde en tillit til mekler, noe som samsvarer med partenes uttalelser i *sak 4*. I *sak 3* opplyses også konfliktnivået som høyt fra den ene parten, men her ble det ikke holdt særmøter. Mykland (2011, s. 97) mener at bruken av særmøter kan føre til at det oppstår allianser mellom mekler og partene, og at partene kan gjøre forsøk på å manipulere mekler. Det ser ikke ut til å være tilfellet i de to sakene det ble nyttet særmøter, da partene i begge saker opplyste at de var fornøyd med dette valget. *Sak 5* hadde også særmøter, men som nevnt var ikke dette på grunn av konfliktnivået. Her var forholdet bra mellom partene, og ifølge partene mente mekler at det ble en ryddigere måte å gjøre det på.

Rognes og Sky (2007, s. 515) legger frem at konflikter mellom naboer har lettere for å oppstå dersom den ene ikke er bosatt på stedet eller at bruken av eiendommen er blitt endret. Dette var noe som var tilfellet i tre av seks saker. Likevel var det kun en av sakene der begge parter opplyste om at det var et høyt konfliktnivå (*sak 4*), og en sak der den ene parten opplyser om middels konfliktnivå (*sak 6*), resten opplyste om lavt nivå. Det vil derfor være vanskelig å si om konflikten har grunnlag i at partene ikke var fast bosatt eller at bruken var forandret.

Vindeløv (2013) sier at en konflikt vil være til stede selv om det bare oppleves slik fra den ene parts perspektiv. Hun nevner også at når en konflikt eskalerer så vil ofte partene gjengjelde hverandres atferd. Som vist i funnene våre så har partene gitt forskjellig svar på konfliktnivået i *sak 3* og *sak 6*. Begrunnelsen for dette var i *sak 3* at *part A* følte seg overkjørt av en tredjepart og at dette hadde negativ innvirkning på forliket. Om dette sees i sammenheng med konfliktrappen kan det kanskje virke som konflikten ligger på rundt trinn 5. *Part B* i samme sak begrunnet nivået han oppga med at han selv kunne velge hvem han ville snakke med. Her oppfattet vi, som nevnt, at det kunne virke som at nivået egentlig var høyere enn oppgitt. Noe som kan indikere på at Vindeløvs teori om gjensidig atferd kan stemme. I *sak 6* oppgir *part A* et lavt konfliktnivå, men her virker det også, ut ifra den videre informasjonen som gis, at nivået kunne vært høyere. *Part B* derimot gir informasjon som omhandler motpart, og at det dermed var han som var problemet for at konfliktnivået var middels og ikke lavt. Det som er felles for begge sakene er at nivået som oppgis vurderes ut ifra motparts atferd og det er

mindre fokus på selve enighetsprosessen. Dette vil kunne sees i sammenheng med konflikttypene som nevnes av Rognes (2008). De relasjonsorienterte konfliktene oppstår, som nevnt, ofte i sammenheng med sak og prosess, og at personlige forhold og motparts væremåter ofte vil sette sitt preg på forhandlingene for å komme til enighet. Noe som kan se ut som stemmer ut ifra våre funn. I de tilfeller hvor konfliktnivået er opplyst som middels og høyt er også forholdet mellom partene opplyst som dårlig. Dette viser hvordan relasjonene mellom partene var i utgangspunktet, og at dette dermed kan ha vært med å påvirke meklingen og resultatet.

4.4 Partens opplevelse av å være en del av rettsmekling

For å finne ut hvordan partene opplevde å være en del av rettsmeklingen spurte vi spesifikt om denne opplevelsen var positiv eller negativ. Videre i datamaterialet kunne vi se sammenhenger mellom partenes opplevelse og om de følte seg hørt av både mekler og motpart. Vi følte dermed at det var relevant å sammenligne dette materialet opp mot hverandre. Datainnsamlingen resulterte i denne tabellen:

Sak	Positiv eller negativ opplevelse		Følte seg hørt av motpart og mekler	
	Part A	Part B	Part A	Part B
1	Positiv	Positiv	Ja	Ja
2	Negativ	Positiv	Nei	Ja
3	Helt grei	Helt grei	Nei	Ja
4	Positiv	Positiv	Ja	Ja
5	Positiv	Positiv	Ja	Ja
6	Negativ	Både og	Nei	Ja

Tabell 7, Oversikt over positiv eller negativ opplevelse og om partene følte seg hørt av motpart og mekler

I 3 av 6 saker hadde begge parter en positiv opplevelse. I disse sakene uttalte informantene blant annet at det var en gjennomgående positiv opplevelse da prosessen og utfallet samsvarte med partenes påstander og interesser. *Part A* i sak 1 kunne beskrive sin opplevelse som positiv på grunnlag av god hjelp og at det gjennomgående var partenes interesser som stod i fokus. *Part B* uttrykte seg i tråd med motpart sine uttalelser og fortalte det slik: «Jeg opplevde det som veldig greit egentlig, det var veldig ryddig og ordentlig. Det ble satt av tid

til at begge parter fikk lagt frem sin side av saken og det var egentlig en veldig positiv opplevelse». I sak 4 uttalte part B: «Det var ingen urimelige krav vi ble enige om i det hele tatt» og «Rettsmeklingen løste hele saken». Part A i sak 5 opplevde rettsmeklingen slik: «En grei og god samtale» der partene selv styrte samtalen og forliket stemte overens med de interessene de fremmet i forhandlingene. I de nevnte sakene følte begge parter seg hørt av både motpart og mekler. En av informantene understreket dette ved å fortelle følgende: «Vi fikk begge parter mulighet til å legge frem våre synspunkter hele veien og ja, det var vel egentlig bare en åpen dialog vi hadde, alle oss tre involvert».

Blant datamaterialet var det kun én sak hvor partene definerte opplevelsen motstridende til hverandre. Dette finner vi i sak 2 hvor Part A definerte opplevelsen som negativ og Part B som positiv. Part A opplyste: «Vi var usikre på om rettsmekling var det rette» og begrunnet dette med at de opplevde at rettsmeklingen i hovedsak gikk ut på at de skulle inngå et kompromiss. I dette tilfellet opplevde parten rettsmeklingen som negativ. Videre blir opplevelsen begrunnet med at motpart stod på sitt og i forhold til rettsmekler uttalte part: «Vi fikk ha innlegg, men vi følte hele tiden at det lå i kortene at vi måtte gi oss». Motpart, opplyser derimot at opplevelsen var positiv og kommer med følgende uttalelse: «Vi fikk det som vi ville». Ser vi dette i sammenheng med om de følte seg hørt vil vi kunne koble disse sammen. Part A fortalte at han ikke følte seg hørt av verken motpart eller mekler selv om de var til stede gjennom hele prosessen og avtalen ble inngått i fellesskap. Han uttrykte at dette hadde sammenheng med følelsen av at rettsmeklingen gikk ut på å inngå et kompromiss. Part B kunne derimot fortelle at han opplevde mekler som dyktig og at de hver for seg fikk fremme sin oppfatning av dokumentene og sine interesser.

I de resterende sakene er det noe uklart hvordan partene opplevde prosessen. I sak 3 definerte begge opplevelsen som «helt grei». Part A uttalte: «Det var jo en veldig kurant måte å gjøre det på. Jeg syntes det var en grei måte å løse en ikke altfor heavy konflikt, det stod jo ikke mellom liv og død». Part B begrunnet det slik: «Det er jo aldri noe trivelig å krangle, ingen som liker det». Det skiller seg derimot når vi spurte om de følte seg hørt. Part A opplevde ikke å bli hørt i det hele tatt når det gjaldt motparten. Dette kommer frem gjennom følgende sitat: «... er veldig dominant type, og jeg tror også dommeren ble preget av det». Part B opplevde det derimot slik: «Andre part var sikkert ikke enig, men oppførte seg ordentlig. Det var ikke

noe krangling eller noe sånt». Han uttalte uttrykkelig at han følte seg hørt av både motpart og mekler.

I sak 6 ser vi også tegn til uklarhet i hvordan de har opplevd det. *Part A* opplevde prosessen som negativ og forklarer dette med følgende sitat: «*Diskusjonen vi hadde virket ut som var forhåndsbestemt. Det var ikke noe enighet eller noe som helst*». Videre forteller part at han følte seg overkjørt og at han hadde en litt dårlig følelse rundt hele opplegget, og begrunner med følgende sitat: «*Det virket ikke som mekler ville høre på hva jeg hadde å si*». *Part B* hadde derimot ikke et klart svar på opplevelsen og visste ikke hvordan det skulle beskrives. Dette begrunner *part B* med at prosessen var til hjelp og mekler opptrådte profesjonelt og på en god måte, men uttaler at motpart fremstod som manipulerende og pågående. I spørsmål om part følte seg hørt kom det frem interessant informasjon. Han følte seg nettopp hørt, men forteller følgende: «*Jeg fikk inntrykk av at de (meklerne) på en måte bryter ned saken litt i begynnelsen, for å skape usikkerhet hos begge partene*» og at de da satt igjen med en følelse av at de ikke eide noe som helst og hadde misforstått alt sammen.

Analyse

Det nevnes i teorien at partenes vurdering av mekling er basert på den behandlingen de har fått og at dette er viktigere enn selve utfallet (Mykland, 2011). Vindeløv (2013) har også diskutert dette og vist til at en rettfærdig prosess vil føre til at utfallet av konflikten føles rettfærdig. Gjennom teorien har vi tidligere presentert (Adrian, 2013) at det innenfor prosedyremessig rettfærdighet fremmes fire faktorer som spiller en sentral rolle i vurderingen av rettfærdighet, og blant disse finner vi faktoren *bli hørt*. I de 3 sakene begge partene hadde en god opplevelse ble det presisert at de opplevde det som en åpen samtale hvor de fikk fremme sine interesser og at dette lå til grunn i den endelige løsningen. Her kan vi direkte se betydningen av at partene får mulighet til å fortelle sin oppfatning av saken og hvordan de på grunnlag av dette vurderer den prosedyremessige rettfærdigheten som god. Sakene gir også indikasjoner på å ha oppnådd en kortsiktig suksess etter Pruitts (m.fl. 1993) forskning.

I datamaterialet finner vi et interessant funn hvor rettfærdigheten settes på prøve. Partene i sak 2 uttrykte seg forskjellig både gjennom opplevelsen og følelsen av å bli hørt. Her kan vi tydelig se hvilken påvirkning selve prosessen har på partenes vurdering av rettfærdigheten. *Part A* definerte opplevelsen som negativ, men har til en viss grad motstridende svar i forhold

til teorien som er presentert. Det ble fortalt at de fikk ha innlegg, men at de følte det lå i kortene at de måtte gi seg. Her ser vi et tilfelle av at prosessen oppfyller den objektive dimensjonen på grunnlag av at reglene er fulgt, men partens subjektive vurdering fører til at den prosedyremessige rettferdigheten ikke kan vurderes som oppfylt. Tendenser til dette kan vi også se i funn fra *sak 6*, hvor *part A* opplevde det som negativt og *part B* som både og. I dette tilfellet ble den negative opplevelsen direkte knyttet til at *part A* opplevde at spesielt mekler ikke ville høre på hva han hadde å si, og det var en sterk følelse av å bli overkjørt. Det presenteres i neste kapittel hvordan partene opplevde meklers aktivitet og om de følte seg presset til å inngå avtale. Den negative opplevelsen i forbindelse med mekler vil dermed utdypes nærmere i neste analysekapittel.

I saker hvor partene uttrykte seg noe uklart (begge parter i *sak 3* og *part B* i *sak 6*) kan vi se tendenser til at det derimot er atferden til motpart som har gjort til at opplevelsen er vanskelig å beskrive. Det rettes ikke kritikk mot prosessen og det var uttalelser som: «*Det var jo en veldig kurant måte å gjøre det på*» og at prosessen var til hjelp. Dette viser til at selve prosessen opplevdes rettferdig til en viss grad, men partene vil samtidig ikke definere prosessen positivt som en helhet på grunnlag av dårlig atferd og påvirkningskraften motpart har hatt. Det kan derimot settes spørsmålsteget ved en uttalelse fra *part B* i *sak 6* hvor han satt igjen med et inntrykk av at mekler brøt ned saken for å skape usikkerhet hos begge parter, men at mekler opptrådte profesjonelt og på en god måte. Dette utsagnet fører til en viss usikkerhet i hvordan den prosedyremessige rettferdigheten egentlig har vært, men i forhold til faktoren om å *bli hørt* støtter dette opp under teorien knyttet til dette temaet.

Det er interessant å trekke funnene våre opp mot Lin Adrian (2013) sin forskning på partenes umiddelbare opplevelse av rettsmekling. Vår studie skiller seg likevel i noe grad fra denne, da vi har lagt til grunn saker hvor forliket har fungert i 1-2 år og at det på grunnlag av dette ikke er snakk om partenes umiddelbare oppfatning av rettsmekling. Samtidig ser vi at det sentrale funnet til Adrian direkte kan knyttes opp mot våre resultater; at det er måten saken blir behandlet på som er den avgjørende faktoren i partenes vurdering av rettsmekling. Ser vi våre funn i lys av teorien vil vi dermed kunne bekrefte at partene vurderer resultatet av meklingen på bakgrunn av den behandlingen de har fått under prosessen, og at det er i de sakene hvor partenes interesser ligger til grunn for avtalen det i størst grad defineres som en positiv opplevelse.

4.5 Aktivitet fra mekler og opplevelse av press

Meklers aktivitet og partenes opplevelse av press går mye inn i hverandre. Aktivitet fra mekler viste seg å være veldig variert, mens partenes opplevelse av å bli presset var så og si ikke til stede. Informantenes oppfatning av meklers aktivitet var alt fra at han overkjørte den ene parten til fordel for motpart, kun fokuserte på kompromiss, var tydelig og ryddig, og informerte om konsekvensene dersom det ikke ble enighet. Det som var en gjenganger hos nesten alle informantene var at mekler hadde informert om viktigheten av enighet, kostnadene og konsekvensene dersom dette ikke ble oppnådd.

	Opplevelse av press under mekling til å inngå avtale	
Sak	Part A	Part B
Sak 1	Nei	Nei
Sak 2	Ja	Nei
Sak 3	Nei	Nei
Sak 4	Nei	Nei
Sak 5	Nei	Nei
Sak 6	Ja	Nei

Tabell 8, Oversikt over opplevelse av press under mekling, til å inngå avtale

Totalt har 2 av 12 parter svart at de har følt seg presset til å inngå forlik.

I sak 1 gir begge parter uttrykk for at mekleren absolutt var aktiv i prosessen og at meklers påvirkningskraft var stor, men uten å overkjøre partene. Begge parter fikk mulighet til å uttrykke seg og part B beskriver det som en åpen dialog hele veien. Part A nevner at han ikke følte mekler la noe press på han, men at det ble opplyst om hva som ville skje dersom enighet ikke ble oppnådd. Part B svarer kort og konsist han han ikke synes det forelå noe press.

I sak 3 uttale part A «rettsdommeren hadde ikke stor innvirkning på forliket, og holdt seg til koordinatene fra ingeniøren». Han sa også direkte i intervjuet at han ikke følte noe press fra mekleren, men at han inngikk forliket for å være «snill» og etter ønske om å bli gode naboer igjen. Part B gir heller ikke uttrykk for å ha følt seg presset, men nevner at mekler kom med innspill her og der.

Det kommer frem i *sak 4* at mekleren var veldig aktiv og kom med forslag som var drivende. Mekler argumenterte for og imot på en fornuftig måte som gjorde at partene så saken fra en annen side. *Part A* definerte prosessen mot enighet som et samarbeid hvor mekler kom med forslag, samtidig som han selv kunne påvirke forliket slik han ville. *Part B* har uttalt: «*jeg tror det har veldig mye med hvor bra dommeren som er med på meklingsmøtet er, og den menneskelige faktoren er veldig viktig. Hadde det ikke vært den samme dommeren tror jeg ikke vi hadde klart å finne frem til de løsningene vi har gjort*». I tillegg ga ingen av partene uttrykk for at de ble presset av mekler til å inngå forlik. *Part A* fortalte at «*Mekler kjørte bare saken en vei til et sluttresultat*» og at mekler hadde presisert at saken skulle gå fremover, det var ikke mulig å forandre noe de hadde blitt enige om. *Part B* uttalte: «*det var ikke noe press, men det lå i bakhodet som en realitet*» at dersom enighet ikke ble oppnådd var hovedforhandling alternativet. Saken løste seg uten at han verken følte på noe press eller urettferdighet. «*Alt løste seg egentlig på akkurat den måten jeg hadde håpet på uten å gå gjennom rettssystemet*». Videre uttalte han at mekler var veldig flink til å fortelle om hva som kunne være konsekvensene dersom de ikke ble enige. Han vet ikke om det var en slags «*skremselspropaganda*», men at det satte ting i perspektiv.

I *sak 5* har *part B* uttalt at det var motparten som kom med forslaget etter oppfordring fra mekler til å prøve å finne en felles løsning. Begge parter har uttalt at det var de som la føringene for forliket, men at mekleren var en «*drøftingspartner*» og beskriver det som «*en grei og god samtale*». *Part B* sier også han han ikke opplevde noe press, men at konsekvensene av å ikke inngå forlik lå i bakhodet under meklingen. *Part A* sier at de begge fikk lagt frem sitt syn og at de var enige der og da, han nevner ikke noe spesifikt om han følte press eller ikke, men ut ifra uttalelsene hans oppfatter vi det som at han ikke følte seg presset.

Part A i *sak 2* uttaler at han opplevde mekleren som svak, og litt for opptatt av å inngå kompromiss. Han følte seg presset til å inngå et forlik på grunn av meklers kompromissholdning, og fikk en oppfatning av at dette var eneste utvei. Da vi spurte om det er noe han ville gjort annerledes i dag fikk vi som svar «*usikker på om rettsmekling var det rette. Kompromiss lå til grunn, og motparten hadde ikke noe å tape, kun noe å vinne*». Her skilte *sak 2* seg ut da *part A* ikke følte mekler hadde informert tydelig nok om hva som ville skje dersom partene ikke ble enig. Hadde *part A* visst dette ville muligens saken gått videre til hovedforhandling. *Part B* synes mekler opptrådte i tråd med hans intensjon som var å finne

ordninger som var gode for han og motparten. Han mente «mekleren var dyktig, fant fram til grenser og ryddet». Når det kom til opplevelse av press oppfattet vi dette som ikke eksisterende, da han var fornøyd med hele prosessen og hadde fått det som han ville. I denne saken var svarene til partene svært motstridende, og vi fikk en opplevelse om at det var to veldig ulike opplevelser av saken. Spesielt når det kom til hvordan de oppfattet mekler og prosessen ved å komme til enighet.

I sak 6 følte part A seg overkjørt av både mekler og motpart. Han ga uttrykk for at han følte utfallet av forliket var forhåndsbestemt, og at han ikke hadde noe å si i saken: «jeg følte mine argumenter ikke ble mottatt». Part B sa som tidligere nevnt, «jeg fikk inntrykk av at mekleren brøyt ned saken litt i begynnelsen, for å skape usikkerhet hos begge parter», likevel var han i bunn og grunn fornøyd med måten mekleren behandlet partene på: «... han var flink, tydelig og ryddig»

I flere tilfeller gir informantene uttrykk for at en aktiv mekler har vært til stor hjelp. I intervjuene hvor informantene har svart at de ikke har opplevd press har de opplyst om det samme – mekler har vært bevisst med å opplyse om konsekvensene hvis de ikke kommer til enighet. Selv om mekler er tydelig på dette, har det ikke blitt opplevd som et pressmiddel i flere av sakene. Imidlertid var det derimot noen som følte seg overkjørt av mekler, og opplevde dette som negativt. Her er derimot sak 2 et unntak, da part A mener mekler ikke opplyste om at hovedforhandling var et alternativ.

Analyse

Meklers mest sentrale arbeidsoppgaver er upartiskhet og interessekartlegging med følgende stikkord: *nøytral tredjeperson, bistå partene til å selv finne en løsning og gå ut fra partenes underliggende interesser*. Teorien kan knyttes opp mot meklers aktivitet. Rettsmekler har en nøkkelrolle når det kommer til innflytelse og dersom denne misbrukes kan det føre til at partene føler seg presset. I vår teori nevnes det at flere parter ikke vil avstå rettsmekling for å virke «steile og urimelige» (Bernt, 2011, s. 110). På mange måter kan dette antydes av våre funn da en part har uttalt at han inngikk forliket for å være «snill», men også av de parter som følte seg overkjørte. Avtalepress er et omdiskutert hjelpemiddel som kan skape stress hos partene og føre til at de ikke får lagt frem det de ønsker (Rognes, 2015). Flere av informantene sa at selv om mekler ikke la press på dem, var han tydelig på at om de ikke kom til enighet

ville saken gå videre til hovedforhandling. I noen saker kan nok dette ha vært en form for avtalepress, og da spesielt i de sakene hvor partene har følt seg overkjørt. Selv om avtalepress betegnes som en mild form for press vil det også være viktig for å gi partene en realitetskonfrontasjon om hva de risikerer. Dessuten er mekling frivillig, og det kan derfor stilles spørsmål om hvorfor de har underskrevet avtalen, når de ikke mente det som ble inngått var riktig.

Som tidligere nevnt skilles det på tilretteleggende og evaluerende meklingsretninger. I våre resultater kan vi se en god blanding av begge retninger hvor *sak 1* er et godt eksempel på en form for evaluerende retning. Begge parter mente mekler hadde stor påvirkning på forliket og han var aktiv i prosessen. Mens *sak 3* gir oss eksempel på bruk av den tilretteleggende retningen. Her ble det uttalt at mekleren ikke hadde stor innvirkning på forliket og forholdt seg til koordinatene. Han oppfattes som tilbakeholden i prosessen. Ingen av partene har oppgitt opplevelse av press i disse sakene.

I teorien nevnes det at det er forskjellige syn på hvorvidt mekler skal involvere seg i rettsmeklingens forhandlinger. For å få i gang en prosess hvor partene skal komme med egne løsningsforslag vil det kanskje være nødvendig å komme med antydninger og mulige løsningsalternativer (Bernt, 2011, med henvisning til Kovach og Loves). Likevel kan dette være en risiko ved at mekler får for stort fokus på sitt eget forslag (Bernt, 2011, med henvisning til Vindeløv). I våre egne resultater hadde kun to av tolv parter har følt seg presset av mekler og/eller motpart. Dette kan tyde på at de fleste meklere ikke har misbrukt sin innflytelse under rettsmeklingen. Vi kan også se at meklingsretningene som har blitt brukt er varierende, men i de fleste tilfeller har meklers atferd resultert i et positivt inntrykk fra partene.

I de to sakene hvor parter har opplevd press har det blitt sagt at kompromiss lå til grunn eller at informantene følte utfallet av rettsmeklingen var forhåndsbestemt. Her kommer vi igjen over striden ved rettsmekling i grensesaker hvor det å inngå et «kompromiss» mulig vil føre til press for den ene part, da det egentlig finnes en «riktig» løsning på saken. Rognes (2008) har skrevet at ved kompromiss kan det skapes en «vinn-vinn»-avtale. I dette tilfellet har det ikke gjort det, men likevel kan det se ut som at dette har vært beste løsning da det å gå til hovedforhandling ville bringe med seg mange ulemper for begge parter, som for eksempel høyere saksomkostninger. Ved våre funn kan vi se flere likheter ved Bernts teori om at flere

forlik blir inngått fordi det er bevistvil i saken eller tvil om hva som er den rettslig riktige løsningen.

4.6 Er avtalen blitt forstått og har den fungert i ettertid

Alle parter ble spurt om de følte innholdet i avtalen var forståelig og om den har fungert i ettertid. Dette var for å få et innblikk i hvordan partene hadde håndtert avtalen og om det som ble avtalt under meklingen ble overholdt. Når partene ble stilt dette spørsmålet var det flere som svarte «*Merkene er jo der*» og at så lenge grensa var fastsatt så mente de avtalen ble fulgt opp og forstått. Etter å ha intervjuet alle partene ble oversikten over hvordan avtalen har fungert seende slik ut:

Sak	Har avtalen fungert i ettertid	
	Part A	Part B
1	Ja	Ja
2	Trenger mer tid	Ja
3	Nei	Ja
4	Ja	Nei
5	Ja	Ja
6	Ja	Ja

Tabell 9, Oversikt over om avtalen har fungert i ettertid

Da vi stilte informantene spørsmål om de hadde forstått innholdet i avtalen opplevde vi at flertallet hadde forstått. Siden mesteparten av sakene er grensesaker mente mange at så lenge det var fysiske grenser i enten kart eller marka så var det lett å forstå avtalen.

I sak 1 ble uttrykket «*utmerket*» brukt om hvordan forliket hadde fungert i ettertid, fra begge parter. Dette var på den bakgrunn at saken nå kunne legges bort og problemet var ute av verden. På spørsmål om innholdet i avtalen var forståelig uttrykte begge parter at innholdet var forståelig og at det var et godt hjelpemiddel i senere tid. De kunne derimot ikke nøyaktig gjengi selve innholdet og part B uttalte: «*Det var synd jeg ikke klarte å finne akkurat det dokumentet*» slik at han kunne gjengi avtalepunktene under intervjuet. I sak 5 opplevde vi at

begge parter uttalte at avtalen hadde fungert godt i ettertid, og at det eneste de ønsket med meklingen var å få grensene på kartet, noe de gjorde. Om avtalens innhold uttrykte de seg noe forskjellig. *Part A* uttalte: «*Vi er ferdig med saken og puttet den i en perm og er ferdig med den. Der er vell ingen av oss som har gått der i etterkant, men vi vet på kartet hvor det er*». Vi fikk dermed ikke et klart svar på om innholdet var forståelig. *Part B* uttrykte derimot at avtalen var forståelig, samtidig som han fortalte: «*Du kan si at dette ikke har noen stor betydning for driften eller noe som helst*». På grunnlag av dette kunne vi tolke det slik at avtalens innhold ikke var av stor betydning, men utfallet var forståelig og de har innrettet seg etter dette.

I *sak 6* uttaler *part A* at avtalen har fungert godt, og at alle parter har forholdt seg til det som ble inngått. *Part B* sier stort sett det samme, at «*merkene er der, så da har det ikke vært noen flere saker eller henvendelser i dette her*». Det ble likevel nevnt at han kunne tenkt seg, nå i ettertid, å ha lagt inn litt mer spesifikk informasjon som omhandlet forhold som tidligere hadde vært en konfliktsak. Samtidig som det ikke var av den betydning at han så for seg at det kom til å bli et problem. Innholdet i forliket ble opplyst av partene som forståelig for dem begge.

I *sak 2* blir det sagt av *part A* at avtalen var godt forståelig, da den ble utformet i fellesskap på meklingsmøtet. *Part B* sier også at han er fornøyd, da bruken av området er den samme og at det var slik han ønsket det skulle være. Samtidig nevner *part A* at tiltakene som skulle gjøres, som følge av avtalen, enda ikke var realisert og at det derfor ville bli spennende å se om dette ble oppfylt. Det ble dermed sagt at tiden ville vise om avtalen kom til å fungere eller ikke. Dette ble ikke nevnt av *part B*. Begge parter uttalte at de hadde forstått avtalen, og var med på oppsettet sammen med mekler.

I *sak 3* har *part A* uttrykt at avtalen ikke har fungert. Mye av bakgrunnen for det var at han hadde et mål med meklingen at han og *part B* skulle gå ut av det som venner, noe som ikke var tilfellet. Om selve avtalen sa han at «*Nei, det går ikke i det hele tatt*», og at motparten ikke fulgte det som ble inngått. Han gir uttrykk for at avtalen ikke var vanskelig å forstå, men mente grunnen til at det ikke fungerte var motvilje fra motparten og at han ikke godtok det han hadde skrevet under på. Hadde det vært i dag hadde *part A* ikke ønsket å inngå forlik, men heller gått til rettsak siden de var så «*fryktelig uenige*». Når *part B* fikk spørsmål om avtalen hadde fungert i ettertid, svarte han at «*vi vet jo hvor grensene er, så får jo ikke gjort noe*

annet». Samtidig mente han ikke at rettsmeklingen hadde vært noe hjelpemiddel for forholdet mellom partene, men ville likevel ikke gjort noe annerledes om han skulle gjort det igjen. Da vi spurte om det ville vært lettere å ta konflikten til videre forhandling, svarte parten at han ikke hadde hatt tid og energi til det og at han syns det var lettere å gjøre det på denne måten. Vi opplevde ikke *part B* som fornøyd, men han ga likevel ikke noe uttrykk på hva som kunne vært gjort annerledes eller noen tydelig misnøye med selve avtalen. I spørsmålet om avtalen var forståelig svarte han «*jeg husker ikke avtalen, men grensene er jo satt*». I *sak 4* uttalte *part B* at avtalen som ble inngått ikke ble holdt av motparten i senere tid, da han skal ha tatt opp samme forhold til jordskifteretten igjen. Han uttaler at forliket var veldig klart, og det står svart på hvitt at de er enige. Dermed følte ikke *part B* at meklingsmøtet og forliket hadde hatt noe for seg, og at jordskifteretten burde satt ned benet da det allerede var inngått et forlik som begge parter hadde skrevet under på. *Part A* uttaler at han syns avtalen har fungert bra, og at meklingen mellom han og motparten ble ferdig. Han mener også at forliket var «*slik det skal være*» og mener han forsto avtalen. Parten hadde vært med på flere saker i jordskifteretten tidligere.

Analyse

Som oppgavens teori presenterer så skal mekler sikre at partene forstår avtalen som blir inngått og at de er enige med den foreliggende løsningen. Partene skal kvalitetssikre avtalen ved å lese gjennom, slik at de vet hva de underskriver. Så og si alle partene vi intervjuet opplyste at de hadde forstått avtalen som ble inngått. Det som heller var varierende var hvor godt avtalene hadde fungert i ettertid.

Ravna (2007, s. 478) presenterer en studie gjort av Kressel, Frontera, Forlenza og Butler (1994) hvor det kommer frem at meklere som bruker tid på å definere konflikten tidlig i fasen ville få avtaler med bedre kvalitet. Her vil funnene som omhandlet konfliktnivå mellom partene være relevant. Som tabellen viser (*tabell 4.7*), svarer flertallet av partene at avtalen har fungert i ettertid. Om denne settes opp mot tabellen over konfliktnivå, som illustrert nedenfor, så viser det seg at de som svarte at avtalen ikke hadde fungert også har opplyst at det var et høyt konfliktnivå. Dette kan ha sammenheng med at det er vanskelig å håndtere høyt eskalerte konflikter innenfor den korte tiden man har under meklingen. Samtidig ble det i *sak 4* opplyst at mekler valgte å ha særmøter med partene, da konfliktnivået var av en art som gjorde at det ikke ville være mulig å få til en saklig diskusjon om partene skulle vært til stede i samme

rom. Det kan derfor se ut til at mekler her har prøvd å legge konflikten til grunn for å prøve å få til en god avtale. Likevel ble ikke avtalen holdt av *part A*, ifølge *part B*. Begge opplyste at de var svært fornøyd med mekler, så her kan det virke som mekler har gjort en god jobb, men at motvilje fra partene gjorde det vanskelig å ordne opp i forholdene. I *sak 3* er det samme tilfelle som i *sak 4*, men her ble det ikke holdt særmøter. Avtalen har ikke fungert og *part A* sier han ville tatt saken videre til hovedforhandling om han kunne gjort det på nytt i dag. Ved å se på funnene under *følte seg hørt av motpart og mekler* har *part A* i *sak 3* svart «nei», dette gjaldt imidlertid motparten, da han sier han er fornøyd når det kom til meklers aktivitet. Hvorvidt mekler har brukt tid på å definere konflikten som utgangspunkt for å få til en god avtale er vanskelig å si ut fra de funnene vi har. Men *part A* opplyste at han følte mekler ble påvirket av den dominerende tredjeparten som ble del av meklingen. Om dette har hatt innvirkning på avtalen er vanskelig å si, men partene i denne saken hadde mange uløste og bakenforliggende konflikter. Dette var kanskje i veien for at avtalen ville fungert uavhengig av meklers tilrettelegging. Det er derfor sannsynlig at teorien vår ikke kan gjenspeiles i denne saken på grunn av dette.

Sak	Har avtalen fungert i ettertid		Konfliktnivå	
	Part A	Part B	Part A	Part B
1	Ja	Ja	Lavt	Lavt
2	Trenger mer tid	Ja	Lavt	Lavt
3	Nei	Ja	Høyt	Middels
4	Ja	Nei	Høyt	Høyt
5	Ja	Ja	Lavt	Lavt
6	Ja	Ja	Lavt	Middels

Tabell 10, Sammenligning av om avtalen har fungert og konfliktnivå

Vindeløv (2013, s. 255-256) presenterer tre element som mekler bør overveie om er til stede for å oppnå en god avtale; Prosessuell, psykologisk og innholdsmessig tilfredshet. Dersom de er det vil det være gode forutsetninger for at avtalen skal kunne oppfylles. Som nevnt i teorien har disse elementene relevans til den prosedyremessige rettferdigheten og faktorene vi nevner her, som skal være til stede for at prosessen skal oppleves som rettferdig. Ved å se på

sak 4 opplyser de under *opplevelse av å være vinner eller taper* at de begge hadde fått det slik de ønsket og de sier at de følte seg hørt av både mekler og motpart der dette blir tatt opp tidligere i kapitlet. Partene i *sak 1* sier at de hadde en god opplevelse og at det ble satt av tid til at begge fikk uttale seg. Dette er eksempler på at det har vært prosessuell tilfredshet til stede og at partene har *blitt hørt*. Her har partene fått deltatt aktivt og fått taletid. Det samme gjelder *sak 5* hvor partene fikk legge frem sine synspunkt og følte de ble lyttet til av både mekler og motpart. *Part A* i *sak 3* opplyser at han ikke følte seg hørt, på grunn av den dominerende tredjeparten som ble nevnt ovenfor. *Part B* sa at han følte seg hørt av både mekler og motpart.

Den psykologiske tilfredsheten går ut på at partene får mulighet til å uttrykke sine følelser, noe som kan relateres til en opplevelse av *respekt*. Dette er vanskelig å vurdere ut ifra funnene våre, da vi ikke har fått et utfyllende innblikk i deres følelsesmessige tilknytning til saken, og dermed har vi ikke tilstrekkelig informasjon om dette temaet. Likevel kan opplevelsen av meklingen og om de følte at de ble lyttet til være kategorier som kan gi indikasjoner på om dette elementet er oppfylt eller ikke. I *Sak 2* opplyses det fra *part A* at begge parter fikk komme med innlegg, men at det føltes som at alt var bestemt på forhånd. Her kan det se ut til at parten ikke fikk uttrykke sine følelser, og følte ikke at det som ble sagt ble lyttet til av motpart og mekler. Motparten var derimot svært fornøyd. I *sak 6* uttaler *part A* at han opplevde å bli overkjørt og at meklingen var forhåndsbestemt. Han følte ikke mekler ville høre på det han sa, og dermed ikke fikk uttrykke det han mente, samt sine følelser. Ved å ta hans forklaring til følge vil det kunne virke som den psykologiske tilfredsheten er fraværende her. Motparten (*part B*) sier at han følte seg usikker på grunn av meklers måte å ta tak i saken, men sier at han følte seg hørt. Det er derfor vanskelig å konstatere om nevnte tilfredshet er til stede eller ikke. Det som kommer frem fra begge parter er at mekler ser ut til å ha hatt en aktiv rolle og styrt mye av prosessen. Dette gjør at vi kommer inn på det siste elementet, nemlig innholdsmessig tilfredshet.

Funnene fra kategorien *Aktivitet fra mekler* vil være en god indikator for den innholdsmessige tilfredsheten og om mekler har skapt *tillit* og opptrådt *nøytral*. I *sak 1* blir mekler beskrevet som aktiv, men ikke i den grad at partene følte seg overkjørt. Det samme kommer frem i *sak 4*, at mekler kom med drivende forslag og argumenterte for og imot på en fornuftig måte. Samtidig fikk partene muligheten til å fremme sine syn som grunnlag for avtalen. I *sak 5*

omtales mekler som en «*drøftningspartner*» som hjalp partene å komme frem til en løsning. Disse tre sakene er gode eksempler på innholdsmessig tilfredshet, her har mekler opptrådd aktivt og prøvd å veilede dem mot en god avtale. I *sak 3* kommer det frem at mekler kom med innspill, men siden avtalen tydeligvis ikke har fungert, og *part A* mener mekler ble påvirket av motparten kan det virke som den innholdsmessige tilfredsheten ikke er til stede her. *Part A* i *sak 2* og begge parter *sak 6* var alle misfornøyd med mekler. De opplevde han som svak og følte alt var forhåndsbestemt, noe som ikke samsvarer med hvordan mekler skal opptre etter meklingsteori. Samtidig er de nevnte sakene svært forskjellige, da partene i *sak 6*, fremstår prosessen som urimelig og at mekler har skapt usikkerhet i stedet for å stille seg nøytral til saken og prøve å opptre som en mellommann. I *sak 2* mener den misfornøyde parten at mekler har latt vær å gi informasjon om hvordan prosessen foregår og dermed at mulighetene for å gå videre til hovedforhandling ikke var til stede. Hvorvidt denne saken egnet seg for mekling er noe vi stiller spørsmål ved, etter gjennomgåelse av *part A* sine framstillinger. Mekler valgte å dele areal på midten, noe begge parter opplyste at de var misfornøyd med. Her kan Vindeløvs (Bernt, 2011, med henvisning til Vindeløv) kritiske syn på at mekler kommer med løsningsforslag trekkes inn. De fleste vil ha en tillit til mekler, da han skal ha faglig kompetanse på dette området, og man kan kanskje ha lett for å stole mer på han enn seg selv. Grunnen til at vi stiller spørsmål ved om mekling var det beste i denne saken kan også sees opp mot Skys (2003) kritiske syn på hvorvidt det lønner seg å bruke mekling ved grensesaker. Arealet som ble delt er det stor sannsynlighet for at kun en av partene hadde eierskap til. En mer naturlig løsning ville kanskje vært å enten foreta en bruksrettsdeling eller klargjøre hvem som eier det. Det å sette grensen midt på, sees på som svært unaturlig i dette tilfellet. Vi stiller oss dermed kritisk til måten mekler har håndtert denne saken på.

Etter å ha sett på alle de tre elementene opp mot funnene våre kan det se ut til at *sak 1, 4* og *5* er de sakene hvor elementene er til stede. Ifølge teorien skal disse dermed ha best forutsetninger for at avtalen skal fungere i ettertid. Dette stemmer med det som ble opplyst av partene i *sak 1* og *sak 5*, men *part B* i *sak 4* svarte «*nei*» på dette spørsmålet. Her var det imidlertid ikke prosessen med å komme til enighet som var problemet, men heller at motpart tok opp saken til retten igjen etter at forliket var inngått. I *sak 6* har begge parter svart at avtalen har fungert, men etter å ha gjennomgått funnene er det mangel på elementer. Her var grunnen til at det hadde fungert at grensen som ble satt, ble fulgt og respektert av begge

parter. Til tross for en turbulens prosess før og under meklingen. Dette er dermed et eksempel som strider mot teorien, og viser at avtalene kan fungere selv om de nevnte elementene ikke er oppfylt.

Studiet *Long-Term Success in Mediation* (Pruitt m.fl., 1993) forklarer faktorer som må være til stede for å oppnå en helhetlig suksess. Om den langsiktige suksessen er oppnådd i våre saker må vurderes etter funnene i om avtalen har fungert og forholdet mellom partene opp mot konfliktnivå. Ut ifra dette kan det se ut til at alle sakene utenom *sak 3* og *sak 4* har oppnådd en langsiktig suksess. Samtidig må det nevnes at den kortsiktige suksessen også må være til stede for at det kan vurderes som en helhetlig suksess.

5. Sentrale funn på tvers av problemstillingene

I dette kapittelet skal vi presentere de funnene vi ser på som viktigst og som får frem generelle trekk som illustreres av datamaterialet. Som et resultat av analysene har vi kommet frem til tre punkt vi betrakter som viktigst. Punktene er:

- 1) *Den menneskelige faktoren til både parter og mekler har stor betydning.*
- 2) *Partene er mer opptatt av prosessen enn avtalen.*
- 3) *Relasjonen før meklingen legger grunnlaget for konfliktnivået og avtalens virkning, ikke bare prosessen.*

Punktene har mye til felles, men noen nyanser skiller de. Ved den menneskelige faktoren er det snakk om partenes og meklers evne til å tilpasse seg etter forholdene. I kapittel 2.1.5 nevnte vi at et gjennomgående problem er den ulike holdningen enkelte dommere har til å søke og få i stand forlik. Det som vurderes som den mest gunstige måten å løse tvisten på, vil dermed variere fra person til person. Her kan blant annet Vindeløvs teori om gjensidig atferd trekkes inn hvor det er typisk at hvis den ene parten opptrer med aggresjon vil dette «smitte» videre på de andre. Det er derfor viktig at både mekler og parter er observante på sin egen atferd. Når det er snakk om prosessen og avtalen ser vi at partene har større fokus i ettertid på hvordan de opplevde prosessen ovenfor forliket de inngikk. Her vil vi se på årsakene til hvorfor de ikke vektlegger avtalens innhold i ettertid. Relasjonen før meklingen går inn på forhistorien, og tydeliggjør også her viktigheten av den menneskelige faktoren og at fortiden kan sette preg på avtalens virkning i ettertid.

5.1 Den menneskelige faktoren til både parter og mekler har stor betydning I en av sakene ble det uttalt av en informant «...den menneskelige faktoren er veldig viktig.. hadde det ikke vært den samme dommeren tror jeg ikke vi hadde klart å finne de løsningene vi har gjort...». Til tross for at kun en part uttalte det på denne måten var dette noe som kunne relateres til flere av sakene, og noe av det vi mener er et av de viktigste funnene i studiet, at *den menneskelige faktoren til både parter og mekler har stor betydning*. I intervjuene har partene gitt uttrykk for at de vektlegger behandlingen de har fått fra mekler, men også fra motpart. Funnet knytter seg sterkt opp mot teorien om forholdet mellom mekling og rettferdighet hvor tidligere studier viser at når parter skal vurdere meklingsprosesser i etterkant vektlegger de behandlingen som viktigere enn selve utfallet.

Særmøter kan se ut til å være et nyttig hjelpemiddel dersom konfliktnivået klassifiseres som høyt. Dette i seg selv er et prosessuelt virkemiddel, men bruken av det er noe mekler selv vurderer. Her viser vi til *sak 4* hvor partene selv har uttalt at det å finne en løsning i fellesskap så og si ville vært umulig. I denne saken fikk nok partene større forståelse for egen og motparts sak samtidig som saken ble effektivisert ved bruk av særmøter. Dette gjenspeiler hvor viktig den menneskelige faktoren for en mekler vil være med tanke på valg av hvordan meklingsprosessen gjennomføres. Mekler kom ifølge partene med forslag som var drivende og argumenterte på en fornuftig måte samtidig som han ga partene mulighet til å påvirke utfallet av forliket. Her kan det igjen vises til de tre elementene Vindeløv (2013) presenterer for å oppnå en god avtale; prosessuell, psykologisk og innholdsmessig tilfredshet. Med disse tre elementene til grunn kan vi se i våre egne funn at det er viktig for partene å få lagt frem sine synspunkt, mulighet til å delta aktivt i prosessen og få taletid. Her er det relevant å nevne at avtalen i *sak 4* ikke fungerte i ettertid, men dette kan ikke begrunnes av prosessen, etter vårt syn - heller motvilje fra den ene part i ettertid.

Hvordan partene har opplevd rettsforliket i ettertid vil etter våre funn også avhenge av rettsmeklers innflytelse. I *sak 2* og *sak 6* uttalte partene at de fikk inntrykk av at utfallet var forhåndsbestemt. Her burde nok mekler tidlig i prosessen vært åpen for å finne mulige løsninger istedenfor å ta utgangspunkt i den objektive løsningen så tidlig i prosessen. Felles i sakene finner vi en følelse av å bli overkjørt fordi partene mente mekler ikke vil høre på hva de hadde å si. Det interessante i disse funnene er om partene faktisk hadde en dårlig opplevelse eller om de beskriver det som en dårlig opplevelse fordi utfallet ikke ble akkurat

slik de ønsket? Her er det flere faktorer som kan legges til grunn; For det første er rettsmekling frivillig, og dersom partene ønsker det kan de når som helst i prosessen avbryte. For det andre har de skrevet under på avtalen hvor de blant annet har sagt seg enig i at «*de ikke hadde noen merknader til rettsmekleren..*» og «*...at partene var orienterte om virkningen av et rettsforlik*». Vår forskningsmetode baserer seg kun på partenes syn av meklingen. Med dette tatt til betraktning vil det derfor være vanskelig å besvare om den dårlige opplevelsen skyldes at utfallet ikke ble som part har ønsket da vi ikke har nok data som tilsier det. Det er likevel en naturlig reaksjon å beskrive opplevelsen av forliket som dårlig i ettertid fordi en ikke har fått viljen sin. Dette kan også begrunnes med at mindre areal var en gjenganger i de sakene hvor part satt igjen med tap-følelse etter gjennomført rettsmekling. Videre er det en ting vi kan antyde, og det er at ikke alle saker egner seg til rettsmekling og da sikter vi spesielt til *sak 2*. Inntrykket her er at saken er av en annen karakter enn det som egner seg for mekling.

Videre er det viktig å nevne at flertallet av informanter har uttalt deres opplevelse av rettsmekling som positiv. En gjenganger er at partene har opplevd prosessen som «*ryddig og ordentlig*», men også som en god samtale hvor de har blitt lyttet til og deres interesser har blitt tatt hensyn til. Ved å ha et relasjonsorientert syn har mekler oppnådd å være en «*samtalepartner*» med tillit hos partene. Funnene tyder også på at den menneskelige faktoren fra motpart vil være viktig, spesielt for hvordan opplevelsen av rettsforliket er i ettertid med grunnlag i våre funn. Blir ikke avtalen holdt fra den ene part, og dette er ren motvilje vil det være vanskelig å ordne opp i forholdene. Dette er tilfellet i *sak 4* hvor den ene parten dro opp samme sak på nytt (mer om dette står i kapittel 4.6.1). Ved rettsmekling går man ikke til terapi, og det er derfor viktig å huske på at selv om partene har signert en avtale vil ikke dette nødvendigvis løse alle problemer de står ovenfor. Det kan dermed være andre faktorer enn kun meklingsprosessen som spiller inn dersom partene har en dårlig opplevelse av forliket i ettertid.

5.2 Partene er mer opptatt av prosess enn avtalen.

Under intervjuprosessen kom det tydelig frem at partene ikke husker konkret innholdet i avtalene, selv om de påsto at avtalen var forståelig. Dersom partene ikke forstår avtalen kan risikoen for at den ikke holdes også være større. Ettersom de fleste sakene omhandlet grenser mente partene at «*grensa står der*», og det er i hovedsak det som inngår i avtalen. Funnene tyder på at partene vektlegger selve prosessen som viktigere enn avtalen, dette kan være på

det grunnlag av at det har gått litt tid siden meklingen, og at opplevelsen er blitt nyansert. Dette betyr ikke nødvendigvis at de ikke overholder avtalen, men at fokuset ikke ligger på den konkrete inngåtte avtale.

I kapittel 4.6 opplyser så og si alle parter at de har forstått innholdet i avtalene. Det som var den utløsende årsaken til at vi kom frem til funnet som diskuteres i dette kapitlet, var i stor grad en uttalelse fra *part B* i *sak 3*. Da vi spurte han om avtalen hadde vært forståelig fikk vi til svar at han ikke husket avtalen, men at grensene var satt. Dette gir en indikasjon på at han har forstått avtalen, da han har skjønnet at avtalen omhandlet eiendommens grenser. Det at han ikke husker avtalen kan være av grunner som at han har lagt bort saken. Dette var noe han, og mange andre opplyste om. De hadde inngått avtalen og deretter lagt den bort, som et tegn på at saken nå var ferdig.

Hadde partene opplyst at de ikke forstod avtalen som ble inngått, ville dette vært i strid med meklingsteori. Mekler har plikt til å sørge for at partene har forstått avtalen de signerer. Etter loven (tvl. § 19-11) skal mekler sørge for at «*forliket nøyaktig gjengir det partene er enige om...*». Dette gir et bilde på hvor involvert partene skal være i avtaleutformingen. Dette er også grunnen til at vi undrer oss over hvor lite informantene husker fra avtalene, når det er de selv som har utformet dem.

Fokuset til partene var, som kapitlets tittel tilsier, på prosessen. Dette kan begrunnes med Pruitt m.fl. sitt studie fra 1993. Her kom det frem at parter som opplevde en rettferdig prosess hadde større sannsynlighet for å respektere både mekler og avgjørelsen som ble tatt. Likevel må vi ta med i vurderingen at en del av partene opplevde et høyt konfliktnivå under meklingen, noe som hadde røtter i den dårlige relasjonen som forelå før meklingen startet. Dette kan også ha hatt innflytelse på at mange ikke husker avtalene. Når konflikten endelig var løst, ønsket partene å få saken ut av verden og legge det bak seg. Hvorvidt dette var mulig blir diskutert videre i neste kapittel.

Lin Adrians forskning (2013) kom frem til at partenes subjektive opplevelse av om utfallet er rettferdig ligger i hvordan avgjørelsen treffes på, og at dette rangeres høyere enn om de får medhold i en retts sak. Dermed vil betydningen av å komme frem til en minnelig løsning ovenfor å ta saken til hovedforhandling være stor. Som en motpol har vi den objektive dimensjonen, denne går ut på å bedømme bruken av regler og om det er tatt materielt riktige

avgjørelser. Her vil partene ha mer fokus på objektive kriterium ovenfor antagelser og argumentasjon fra den andre part. Denne dimensjonen vil være mer målbevisst på å få i stand en avtale som skal være mer materielt riktig for begge parter. Mykland (2011) fremmer den subjektive dimensjonen ved at det å bli behandlet bra i prosessen er like viktig som å inngå en god avtale. Her vil den menneskelige faktoren, som ble nevnt i det foregående kapittelet, ha stor betydning.

Vi ser et tydelig mønster i alle sakene våre at partene legger opplevelsen av prosessen til grunn når de bedømmer om avtalen var god eller ikke. Ut ifra informasjonen vi får er det tydelig at meklingen har foregått på en måte hvor partene har lagt frem argument og motargument, som til slutt har resultert i en avtale. Det vil nok i mange tilfeller være vanskelig å forholde seg til en objektiv dimensjon, da alternativ tvisteløsning ofte vil bidra til mer tilfredsstillende løsninger, enn hva som er mulig å få til gjennom materiell lovgivning.

5.3 Relasjonen før meklingen legger grunnlaget for konfliktnivået og avtalens virkning, ikke prosessen.

Grunnen til at vi regner dette som et av våre viktigste funn er fordi vi i teorien tar opp mange faktorer som kan spille inn på hvordan man skal oppnå en god avtale og viktigheten av det å oppnå en god avtale. Relasjonen mellom partene har vist seg å være et element som legger forutsetningene for om en avtale vil fungere eller ikke.

Under analysen *Er avtalen blitt forstått og har den fungert i ettertid* kom vi frem til at det var sammenheng mellom konfliktnivå og avtalens virkning. Analysen til *konfliktnivå og forhold til motpart* viste at forholdet til partene før meklingen hadde påvirkning på hvordan konfliktnivået utspilte seg. Om dette sees i sammenheng med om avtalen har fungert, kan det se ut som at en avgjørende faktor for om avtalen fungerer eller ikke er hvordan forholdet er mellom partene før meklingen, ved å ta utgangspunkt i funnene våre. Dette kan underbygges med at alle informantene som mente avtalen ikke hadde fungert (*sak 3* og *sak 4*) skylder på motvilje fra motpart, og at meklingen på det grunnlag ikke har vært noe hjelpemiddel.

Ingen av de misfornøyde partene har hatt noen innvendinger til mekler som kan anses som negativ kritikk, heller ikke på den helhetlige opplevelsen. *Sak 3* er likevel saken som skiller seg ut her, da begge partene oppgir opplevelsen som «*helt grei*» og begrunner dette med at

meklingen var en grei måte å løse konflikten på. Her kommer de samtidig ikke med noen innvendinger som omhandler prosessen, men *part A* oppgir at han ikke følte seg hørt. Han mente motparten overkjørte han, og at mekler kan ha blitt påvirket av dette. Dette er så og si den eneste kritikken som rettes mot mekler, men vi vurderer likevel ikke dette som et avgjørende punkt for at avtalen ikke har fungert. *Part A* oppgir at avtalen var fullt forståelig, men at motpart ikke ville godta det han skrev under på. Det som er svært interessant med *sak 3* er at *part A* sier at han inngikk forliket for å være «*snill*», og at han hadde et ønske om å gå ut av meklingen med et godt naboforhold. Ved å gå inn i meklingen med en slik forestilling, er det stor sannsynlighet for at man er villig til å strekke seg langt for å få i stand en avtale. Under *opplevelse av å være vinner eller taper* opplyser *part A* at han følte seg som en taper både fordi han mistet areal, men også fordi naborelasjonen ikke ble bedret som følge av avtalen som ble inngått. Det kan dermed virke som at *part A* har inngått et forlik han egentlig ikke mente var riktig, men satt relasjonen til naboen så høyt at han skrev under på det. Når han da så virkningen av avtalen innså han at det ville vært bedre å gå videre til hovedforhandling, da relasjonen ikke ble bedret som følge av meklingen.

I kapittel 2.1.3 – *rettsmekling* nevner vi at formålet i rettsmeklingen først og fremst er å sørge for at partene blir enige. Dersom relasjonen bedres under meklingen, er dette kun en sidegevinst og ikke et mål i seg selv. Likevel kan bruken av sær møter være et godt hjelpemiddel i de tilfellene hvor relasjonen mellom partene tydelig er dårlig. Dette ble brukt i både *sak 4* og i *sak 5*, til tross for at bakgrunnen for at sær møter ble brukt var forskjellig. Grunnen til at dette nevnes her er at dette viser at mekler i noen tilfeller må ta utgangspunkt i partenes relasjon for at formålet ved rettsmeklingen skal bli oppfylt. Det vil ikke være lett å skape enighet mellom partene dersom konfliktnivået får utspille seg og partene er mer fokusert på å gjenspeile motpartens atferd i stedet for å ha blikket rettet mot å inngå en god avtale som begge parter kan være fornøyd med.

Som nevnt i analysekapittelet om *Konfliktnivå og forhold til motpart* er relasjonsorienterte konflikter, konflikter hvor den dårlige relasjonen mellom partene er sentral. Dette begrunnes med at det er snakk om personlige forhold, da eiendom er noe vi er sterkt tilknyttet og at konflikter vedrørende denne kan få frem negative reaksjoner rettet mot motparten. Dette er noe som gjenspeiler de sakene hvor avtalene ikke har fungert. Her kan det igjen stilles spørsmål om hvorfor man skriver under på en avtale og oppgir at man er enig, men ikke

etterlever det som blir inngått. Både i *sak 3* og *sak 4* kommer det frem at det er underliggende problemer som danner grunnlaget for at forholdet mellom partene er dårlig, og ikke enkeltsaken i seg selv som er hovedproblemet. Et rettsforlik skal kun gjelde spørsmål som retten ellers kan avgjøre ved dom, det kan også inneholde elementer som ikke omhandler tvistegjenstanden, men disse vil da ikke få rettskraft. Når relasjonen mellom partene bunner i større konflikter enn det som er utgangspunktet for meklingen, vil det være vanskelig for mekler å ta hensyn til alle underliggende forhold. Studiet til Kressel, Frontera, Forlenza og Butler (1994) viste at meklere som definerer konflikten tidlig i fasen, ville få avtaler av bedre kvalitet. Det er mulig mekler har hatt for lite fokus på dette, men fra vårt synspunkt virker det som at konflikten er for stor til å kunne defineres.

Selv om de opplyser at avtalen ikke har fungert, gir ikke partene i *sak 3* og *4* indikasjoner på at prosessen ikke har vært rettferdig. Austbø og Engebretsen (2006) legger frem at en god prosess vil være viktig for en god avtale, ansvaret for prosessen bæres av mekler og at utfallet av rettsmeklingen påvirkes av prosessen. I de to nevnte sakene virker det som at uansett hvor god prosessen og mekler var, så var ikke forutsetningene for at partene skulle komme ut av det med en bedre relasjon til stede. Dette stemmer overens med Knoffs evaluering (2001) om at forholdet mellom partene ikke blir dårligere som følge av mekling. Her kan også *sak 6* nevnes, da forholdet mellom partene i utgangspunktet var dårlig, men begge opplyste at avtalen hadde fungert til tross for at *part A* hadde mange negative innvendinger rettet mot prosessen.

Diskusjonen i dette kapittelet har relevans til underproblemstillingen: *Har rettsmeklingen og eller rettsforliket påvirket relasjonen mellom partene i ettertid?* Etter å ha gått gjennom funnene og analysene våre kommer det frem at relasjonene ofte forblir like, og at det ut ifra dette ikke er antydninger på at relasjonen påvirkes av rettsmeklingen eller rettsforliket. Det er heller større underliggende forhold som skaper problemer for partenes relasjon. Det må likevel nevnes at det kun var to saker som hadde oppgitt at avtalen ikke hadde fungert. Sakene vi kom over under ringerundene viste derimot mange eksempler på dårlige relasjoner etter gjennomført mekling. Hvordan forholdet var før meklingen har vi ikke noe informasjon om, men måten vi opplevde samtalene på gav oss indikasjoner på at avtalene kanskje ikke hadde fungert så godt. Hadde vi hatt et større utvalg ville kanskje konklusjonen blitt en annen, også

om det var saker hvor tvistegjenstanden var hovedproblemet for relasjonen, da kunne vi sett om en løsning på denne ville endret forholdet.

6. Konklusjon

1) Hvordan har partene opplevd rettsforliket i ettertid?

I et overordnet bilde sitter de fleste partene igjen med en god opplevelse etter å ha inngått et rettsforlik. Det som går igjen i sakene hvor de har hatt en mindre god opplevelse er en følelse av å ikke bli lyttet til eller at utfallet ikke er som ønsket da forliket ble inngått. Om forliket oppfattes som urettferdig i ettertid ser det ut som at de fleste avtaler overholdes og fungerer til tross for dette. Dette er derimot bare knyttet til de partene vi faktisk intervjuet. De partene som ikke ville stille til intervju uttrykte seg mindre positivt til opplevelsen i ettertid. Vi ble blant annet fortalt at de ikke var interessert i å snakke om saken da de hadde lagt den bak seg. I andre tilfeller uttrykte de misnøye med selve rettsforliket og at det ikke var inngått slik de ønsket det.

2) Har innholdet i avtalene vært forståelig for partene og har avtalen blitt overholdt?

Innholdet i avtalene er noe partene selv har vært med å utforme, dermed vil det være naturlig at de forstår det. Forståelsen av avtalen var noe vi mente kunne ha påvirkning på om avtalen fungerer i ettertid eller ikke. Her opplyste alle parter at avtalen var forstått, dermed var dette noe som ikke ble tatt med i vurderingen i de tilfellene hvor avtalene ikke hadde fungert. Dersom en avtale ikke har blitt overholdt vil dette være en avgjørende faktor på at avtalen ikke har fungert, da partene ikke har oppfylt de krav som ble inngått. Her var det som sagt faktorer i *sak 2* som gjorde at vi ikke kunne konkludere om avtalen var overholdt eller ikke. Vi så også tendenser i *sak 3* til at avtalen ikke var helt oppfylt, ut ifra *part A* sine utsagn. Her var det som sagt relasjonen som la grunnlaget for at den ikke fungerte. De øvrige sakene fra ringerundene, som takket nei til intervju, var også gode eksempler på tilfeller hvor partene kanskje ikke har overholdt avtalene. Her kan det også være at det ikke er blitt forstått. Fra vårt ståsted virket det ikke som partene respekterte det som var blitt inngått og at relasjonen som forelå før meklingen fortsatt var dårlig.

3) Har rettsmeklingen og eller rettsforliket påvirket relasjonen mellom partene i ettertid?

Som vi konkluderte med i diskusjonskapittelet forblir ofte relasjonene like til tross for at det er inngått et forlik. Dette har vi også funnet ut at kan være hovedårsaken til at en avtale ikke fungerer – relasjonen som forelå før meklingen ble startet. I de tilfellene partene ikke har vært fornøyd med meklingen, har de ikke opplyst at dette har hatt innvirkning på avtalen i ettertid. *Sak 2 og sak 6* er kanskje de sakene hvor den ene parten framla en negativ opplevelse av meklingen. Samtidig har de innrettet seg etter avtalepunktene som ble inngått, og respekterer de nye grensene. Dette med forbehold om at partene i *sak 2* utfører de manglende tiltakene. *Sak 3 og 4* er som nevnt de sakene det opplyses om at avtalen ikke har fungert, men her var de fornøyd med både meklingen og mekler, men motvilje og dårlige relasjoner var grunnen til at det ikke fungerte. Vi kan dermed konkludere med at rettsmeklingen og rettsforliket ikke har påvirket relasjonen mellom partene i ettertid i våre saker.

Ser vi dette i forhold til de som ikke ville stille til intervju kan vi også se tegn til at relasjonen har forblitt lik. Vi ble fortalt av noen parter at de fortsatt var i konflikt med naboen og at forholdet mellom dem fortsatt var dårlig. Dette støtter vår konklusjon fra de partene vi faktisk har intervjuet. Samtidig ble vi fortalt av noen parter at det oppstod et betent forhold i etterkant av rettsmeklingen som et resultat av fordeling av saksomkostningene. Vi har ikke nok informasjon fra disse sakene og kan dermed ikke trekke en konklusjon, men det kan tyde på at relasjonen har blitt påvirket negativt som følge av rettsmeklingen og rettsforliket.

Har rettsforlik inngått i jordskifteretten fungert i ettertid?

Som tidligere nevnt, tyder våre funn på at partene vektlegger prosessen som viktigere enn avtalen i ettertid. Det har også vist seg at mekler og motparts relasjonsorienterte og menneskelige faktor har stor betydning for utfallet, men også at forholdet før mekling legger grunnlaget for konfliktnivået og avtalens virkning. Hva kan dette gi oss for å besvare overnevnte problemstilling?

I et overordnet bilde kan vi si at rettsforlik inngått i jordskifterettene fungerer i stor grad godt. Kriteriene vi har lagt til grunn for å bedømme dette er først og fremst ved å spørre partene direkte om avtalen har fungert. Dersom de har svart nei, har vi prøvd å finne ut hvorfor den ikke har fungert, ved å gå inn og se på besvarelsene deres i andre kategorier. Det vi så her var

at selv om partene mente de hadde tapt, forholdet til motparten var dårlig og de hadde hatt en negativ opplevelse av meklingen, så opplyses det at avtalen har fungert. Her siktes det spesielt til *sak 6*, da denne saken skilte seg ut ved at det var mye negativt om prosessen og relasjonen før meklingen. Likevel sier de at avtalen har fungert godt og at alle parter har forholdt seg til det som ble inngått.

Av våre erfaringer gjort i dette studiet setter begrensningene seg der hvor partene ikke er villige til å overholde avtalen de har inngått. Overholdes ikke avtalen av den ene part er det en naturlig konsekvens at avtalen ikke vil ha en langsiktig suksess. Likevel er det et fåtall av sakene vi har undersøkt hvor det har kommet frem at avtalen ikke har fungert. Om dette sees opp mot sakene som ikke ønsket å stille til intervju ville kanskje svaret vært et annet, da vi så tendenser her til at det ikke hadde fungert.

Vi har fokusert på hvordan partene har opplevd avtalen i ettertid. Dermed er det lettere for oss å vurdere den langsiktige suksessen, da den omhandler observasjoner i etterkant av meklingen. Det som kunne vært interessant ville vært å se nærmere på resultatene under selve meklingen, altså den kortsiktige suksessen. Da ville vi hatt et bedre grunnlag til å vurdere den helhetlige suksessen i sakene våre.

Mekling handler om å løse en konflikt med bistand fra en tredjepart. I noen av sakene har det aldri vært stor konflikt, men saken har handlet om å klargjøre. Vi kan også se at det er en sammenheng med konfliktnivå før og etter mekling. Er konfliktnivået høyt før mekling har vi sett at avtalen kan fungere mindre godt i ettertid til tross for at partene har underskrevet på at de aksepterer avtalen. Partene har gitt uttrykk for at de har vært lettet etter inngått forlik, forholdet med naboen har blitt klargjort og de er en bekymring lettere. I vurderingen av hvor godt rettsforliket har fungert har partene lagt stor vekt på prosessen for å komme frem til den inngåtte avtalen. Dette i den grad av om de føler seg hørt, fått frem sine interesser og hvordan forholdet/naboforholdet til motpart er den dag i dag.

Ser vi dette opp mot den prosedyremessige rettferdigheten viser det at de fire faktorene som har blitt nevnt gjennomgående i oppgaven, *å bli hørt, nøytralitet, tillit og respekt*, vil ha stor innvirkning på hvordan partene opplever meklingen. Det samme gjelder elementene Vindeløv presenterer på å oppnå en god avtale; prosessuell, psykologisk og innholdsmessig tilfredshet. Vi ser at alt dette henger sammen for at partene skal ha en god opplevelse og at avtalen skal

fungere. Relasjon er noe som har blitt nevnt ofte og vist seg å være svært tungtveiende for hvordan meklingsresultatet virker i ettertid. Å ha en relasjonsorientert mekler vil derfor være en fordel i de tilfeller hvor konfliktnivået tilsier at det er nødvendig. Dette begrunnes blant annet med Lin Adrians forskning som viser samme resultat som det vi kom frem til, at det er måten saken er blitt behandlet på som er den avgjørende faktoren i partenes vurdering av rettsmeklingen. Denne vurderingen var ikke alltid knyttet til selve resultatet. Har prosessen blitt opplevd som rettferdig, vil forutsetningene for at avtalen fungerer være store.

7. Videre studier

I arbeidet med vårt eget studie har vi kommet over flere temaer som ville vært interessante for videre studier. Blant annet ville det gitt et bredere spekter med en lignende studie hvor meklers syn også hadde blitt lagt til grunn. Her hadde det vært mulig å få frem konkrete meklingsretninger og teknikker som har blitt brukt i de ulike sakene. Dessuten ville det vært mulig å sammenligne parter og meklers oppfattelse av samme sak, noe som ville vært svært interessant opp mot meklingsteori. Videre stemmer våre funn med resultatet av Knoffs studie om at forholdet mellom partene ikke blir dårligere etter mekling. Ettersom vår studie ikke baserer seg på nok saker, til at vi kan konkludere med noe endelig, ville det vært spennende å undersøke dette med enda flere saker. For eksempel et spørreskjema til en større gruppe parter. Et annet spørsmål som kan stilles er hvorfor man aksepterer mekling hvis begge parter mener de sitter med riktig løsning. Mer teori om dette ville vært nyttig for å få et bredere spekter på den objektive og subjektive dimensjonen når det kommer til mekling. Som nevnt i metodekapittelet mener vi det hadde vært interessant å sett på forlik som hadde hatt enda lengre virkningstid. Dette kunne vært gjort med for eksempel en undersøkelse eller på samme måte som vi har gjort i denne oppgaven.

Etterord

Arbeidet har vært en tidkrevende og lærerik prosess. Vi har blant annet erfart at det er en utfordring å få fremmede folk til å stille til intervju og fortelle om deres opplevelser. Under arbeidet har det dukket opp flere problemstillinger som vi tror hadde vært interessant å undersøke. Det samme gjelder forskningslitteratur som vi har funnet i løpet av prosessen. Her måtte vi til slutt begrense oss, da vi ikke hadde hatt nok tid til å få med alt som omhandler temaet. Likevel mener vi at den litteraturen vi har forholdt oss til har vært med å besvare spørsmålene våre godt. I tillegg har vi tydelig sett fordelene med metoden vi har valgt å bruke. Ved å intervjuere parter og legge til grunn deres uttalelser og opplevelser har vi kunnet vinkle oppgaven på en interessant måte. Dette har ført til at vi har reelle sitater fra partene og kan skape et bredere bilde enn om vi hadde en kvantitativ studie og presentert funnene våre i form av tall og statistikk.

I ettertid ser vi at spørsmålene vi stilte informantene kunne vært både flere og mer detaljerte, slik at vi ville hatt enda mer å gå ut ifra når vi startet med analysearbeidet. Dette var vanskelig å vite ved utarbeidelsen av intervjuguiden, da vi ikke innså dette før slutten av prosessen. Nå i ettertid ser vi at det blant annet hadde vært svært interessant med mer inngående informasjon om hvilke argument og bevis som ble utgangspunktet for avtalen. Med god støtte i litteraturen vår klarte vi likevel å få frem mange poeng som var viktige for å besvare problemstillingene.

Referanser

- AUSTBØ, A. & ENGBRETSSEN, G. 2006. *Mekling i rettskonflikter: rettsmekling, mekling ved advokater og mekling i forlikrådene og konfliktrådene*, Oslo, Cappelen akademisk forl.
- ADRIAN, L. 2013. *Procesretfærdighet - det er også måden, der tæller*. Juristen nr. 3
- BERNT, C. 2011. *Meklerrollen ved mekling i domstolene*. Bergen: Fagbokforl.
- BERNT, C., MYKLAND, S. & SKY, P.K. 2014. *Evaluering av rettsmekling i jordskifterettene 2012; sentrale funn, problemstillinger og implikasjoner*, Lov og rett, vol.53, nr. 6, s. 334-359
- BJERVA, Ø.J., HOLTH, F., REITEN, M., SKY, P.K, AASEN, I. 2018. *Jordskiftelova kommentarutgave, digital*. [kommentar fra Juridika, sist oppdatert: 10.01.2018]
- DALBERG-LARSEN, J. 2009. *Mægling, ret og samfund*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- DALEN, M. 2011. *Intervju som forskningsmetode*, Oslo, Universitetsforlaget.
- HANSEN, K., MYKLAND, S., SOLBAKK, M.N., 2015. *konfliktforståelse og konfliktens konsekvenser i norske kunnskapsbedrifter, Søkelys på arbeidslivet*, Universitetsforlaget.
- JOHANNESSEN, A., KRISTOFFERSEN, L., TUFTE, P.A., 2004, *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Abstrakt forlag
- KJELLAND-MØDRE, K., ROLLAND, A.L.H, STEEN, K.S., GAMMELGÅRD, P., ANKER, C., 2008. *Konflikt, mekling og rettsmekling*, Oslo.
- KNOFF, R.H. 2001. *Evaluering av prøveordningen med rettsmekling*, NOU 2001:32 Rett på sak.
- KRESSEL, K., E.A. Frontera, S. Forlenza og F. Butler 1994 *The settlement orientation vs. the problem-solving style in custody mediation*. Journal of social issues.
- MERRIAM, S.B, 1998. *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. Jossey-Bass Publishers
- MYKLAND, S. og ADRIAN, L. 2014. *Kreativitet og språkbruk i norske og danske rettsmeklingsavtaler*, Rett på sak.
- MYKLAND, S. 2011. *Mekling og ledelse*, Bergen Fagbokforlag.

- MYKLAND, S. ROGNES, J., SKY, P.K., HODDVIK, C.L., LAKSEMOEN, L.M., 2009. *En studie av rettsforlik i norsk tingretter*, Kart og plan.
- PRUITT, D.G., PEIRCE, R.S., MCGILLICUDDY, N.B., WELTON, G.L., CASTRIANNO, L.M. 1993. *Long-Term Success in Mediation*. Vol. 17, No. 3.
- RAVNA, Ø & JORDSKIFTEDOMSTOLENE. 2009. *Perspektiver på jordskifte*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- RAVNA, Ø. 2015. *Disposisjonsprinsippets plass i jordskifteloven av 2013*, Kart og Plan, vol.73, Ås, Fagbokforlaget.
- ROGNES, J.K. og SKY, P.K. 2007. *Konfliktløsning og fast eiendom – eksisterende og nye arealer*, I RAVNA, Ø. (red) *Areal og eiendomsrett*, Universitetsforlaget, Oslo, s.512-522
- ROGNES, J.K. og SKY, P.K. 1999. *Meklingsaktivitet og- teknikk i jordskifteretten*. Kart og Plan, Vol.59 Nr.1, Fagbokutvalget.
- ROGNES, J.K. 2015. *Forhandlinger*, 4. utgave, Universitetsforlaget
- ROGNES, J.K. 2008. *Forhandlinger*, 3. utgave, Universitetsforlaget
- SKY, P. K. & BJERVA, Ø. J. 2018. *Innføring i jordskifterett*, Oslo, Universitetsforl.
- STREICHER, B., JONAS, E., MAIER, G. W., FREY, D. 2012. *Procedural Justice and Innovation: Does Procedural Justice Foster Innovative Behavior?* Scientific Research Vol.3, No-12A, 1100-1103
- THAGAARD, T. 2003. *systematisk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlag.
- VINDELØV, V. 2013. *Konfliktmægling: En refleksiv model* (3. rev. udg. ed.). København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Lovforarbeid
NOU 2017:8. *Særdomstoler på nye områder?*
- NOU 2001:32 B Rett på sak
- Ot.prp.nr.78 2004–2005. *Om lov om endringer i jordskifteloven m.v.*

Ot. prp. nr. 51 2004-2005. *Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)*,
justis- og politidepartementet

Prp. 101 L. 2012-2013. *Lov om fastsetjing og endring av eigedoms- og rettshøve på fast
eigedom m.m. (jordskiftelova)*. Landbruks- og matdepartement.

Lover

Lov om fastsetjing og endring av eiendoms- og rettshøve på fast eigedom m.m. av 21.juni
2013 nr.100 (Jordskiftelova – jskl.), Tilgjengelig fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-100>

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17 juni 2005 nr.90 (Tvisteloven – tvl.),
Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-90>

Lov om tvangsfullbyrdelse av 01.januar. 1992 nr. 13(tvangsfullbyrdelsesloven - tvangsl),
Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-06-26-86>

Lov om domstolene av 13.august. 1915 (domstolloven – dl), Tilgjengelig fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1915-08-13-5>

Vedlegg

1. Intervjuguide
2. Intervjuguide med underspørsmål
3. Analysetabell av intervju
4. Samtykkeerklæring

Vedlegg 1

Intervjuguide

Innledende fase

1. Kan du fortelle litt om deg selv
2. Kan du fortelle litt om eiendommen
3. Hvilke dokumenter har dere hatt som utgangspunkt før rettsmeklingen?
4. Kan du fortelle om selve avtalen og hva som står i den.

Før meklingen:

5. Kan du forklare kort hva grensetvisten gikk ut på?
6. Hvilken informasjon fikk du om rettsmekling i forkant?
7. Hvordan forberedte du deg før rettsmeklingen?
8. Hvordan var forholdet til motparten(e) før rettsmeklingen?

Under meklingen:

9. Vil du si at opplevelsen av å være part i rettsmeklingen var positiv eller negativ?
10. Kan du fortelle om prosessen, hvordan foregikk rettsmeklingen?
11. Kan du fortelle litt mer inngående om prosessen for å komme til enighet?
12. Følte du at du ble hørt (lyttet til) av 1) motpart og 2) mekler?
13. Hvilken rolle hadde ingeniøren under rettsmeklingen?

Etter meklingen:

14. Hvordan opplevde du påvirkningskraften rettsmekler hadde på forliket?
15. Hvordan opplevde du din egen påvirkning på forliket?
16. Hvordan har rettsforliket fungert i ettertid av meklingen?
17. Kan du fortelle litt om innholdet i forliket? Var det forståelig for alle parter?
18. Utdyp hvilke avtalepunkt/formuleringer som har fungert godt og hvilke som har fungert mindre godt.

19. Med den kunnskapen du har i dag, med hensyn til rettsmekling og hvordan ting er i dag, er det noe du kunne tenkt deg og gjort annerledes?

20. Er det noe mer du/dere ønsker å tilføye angående før/under/etter rettsmeklingen?

Vedlegg 2

Intervjuguide med underspørsmål

Innledende fase

21. Kan du fortelle litt om deg selv
 - a. Alder, kjønn
 - b. Utdanning/jobbb

22. Kan du fortelle litt om eiendommen
 - a. Type eiendom (landbruk, enebolig ...)
 - b. Arv/kjøp/odel (konflikt?)
 - c. Overtatt når?

23. Hvilke dokumenter har dere hatt som utgangspunkt før rettsmeklingen?
 - a. ØK
 - b. Skylddeling
 - c. Utskiftning

24. Kan du fortelle om selve avtalen og hva som står i den.
 - a. husker du innholdet?
 - b. hvilke punkter evt?

Før meklingen:

1. Kan du forklare kort hva grensetvisten gikk ut på?
 - a. Hvor lenge har tvisten vart?
 - b. Har du bidratt til at konflikten har utviklet seg? Eller var det kun naboen sin feil? (det sentrale her: Hva mener du var årsaken til at det ble en konflikt)
 - c. Hvem tok saken inn for retten? (rekvirenten har ofte størst interesse for saken)
 - d. Hvordan tok retten kontakt med dere angående rettsmekling? Var det retten som tok initiativ?

2. Hvilken informasjon fikk du om rettsmekling i forkant?
 - a. Følte du at du forstod hva som skulle skje og hva som var formålet med rettsmekling?

3. Hvordan forberedte du deg før rettsmeklingen?
 - a. Hvilken dokumentasjon?
 - b. Fikk du hjelp av noen? Om du fikk hjelp av advokat, hvorfor følte du behov for å kontakte advokat?

4. Hvordan var forholdet til motparten(e) før rettsmeklingen?
 - a. Var dere på talefot?
 - b. Hvordan vil du beskrive konfliktnivået? (lavt, middels, høyt?)

Under meklingen:

1. Vil du si at opplevelsen av å være part i rettsmeklingen var positiv eller negativ?
 - a. Hvorfor? Utdyp gjerne
2. Kan du fortelle om prosessen, hvordan foregikk rettsmeklingen?
 - a. Startet dere møtet ute eller inne
 - b. Særmøter eller fellesmøter?
 - c. Selvprosederende eller hjelp fra prosessfullmektige?
 - d. befarung eller ikke?
3. Kan du fortelle litt mer inngående om prosessen for å komme til enighet?
 - a. Parter
 - b. mekler
 - c. Flere dimensjoner?
 - d. Rådgivning fra rettsmekler.
 - e. Avslutningen på rettsmeklingen
4. Følte du at du ble hørt (lyttet til) av 1) motpart og 2) mekler?
 - a. Utdyp
5. Hvilken rolle hadde ingeniøren under rettsmeklingen?

Etter meklingen:

1. Hvordan opplevde du påvirkningskraften rettsmekler hadde på forliket?
 - a. La rettsmekler press på parter?
 - b. Hvis press, på hvilken måte?
 - c. Kom meklerin med forslag til egne løsninger?
2. Hvordan opplevde du din egen påvirkning på forliket?
 - a. Ble utsagnene fra part lagt til grunn i forhandlingen?
3. Hvordan har rettsforliket fungert i ettertid av meklingen?
 - a. Relasjon til motpart. Har relasjonen blitt bedre eller dårligere, hvorfor?
 - b. Har rettsforliket fungert som et hjelpemiddel for partene hvis det har oppstått nye utfordringer?
4. Kan du fortelle litt om innholdet i forliket? Var det forståelig for alle parter?
 - a. Var det noen spesielle punkt som var mer/mindre forståelig.
 - b. Var standardpunktene forståelige?
 - c. Ble alt forhandlet om eller var det deler rettsmekler bare satte inn?
5. Utdyp hvilke avtalepunkt/formuleringer som har fungert godt og hvilke som har fungert mindre godt.
 - a. for eksempel bruk av frister, sanksjoner.

6. Med den kunnskapen du har i dag, med hensyn til rettsmekling og hvordan ting er i dag, er det noe du kunne tenkt deg å gjort annerledes?
 - a. Når da? Under meklingen, før eller etter?

7. Er det noe mer du/dere ønsker å tilføye angående før/under/etter rettsmeklingen?

Vedlegg 3

Analysetabell av intervju

	Type eiendom	Forstått informasjonen	Forhold til motpart i forkant
Intervju 1	Odel	Ja	Bra
Intervju 2	Enebolig	Ja	Bra
Intervju 3	Sjøhus	Nei, ikke tilstrekkelig	Bra
Intervju 4	Næring	Husker ikke	Bra
Intervju 5	Odel	Ja	Dårlig
Intervju 6	Landbruk	Hadde advokat	Dårlig, ikke på talefot
Intervju 7	Odel	Ja, hadde vært med på mange saker før	Dårlig
Intervju 8	Enebolig	Ja	Dårlig
Intervju 9	Landbruk	Ja	Bra
Intervju 10	Landbruk	Ja	Bra
Intervju 11	Hytte	Ja, men ikke mye erfaring med det	Kjente de ikke spesielt
Intervju 12	Odel	Ja, men brukte også google	Dårlig

Positiv/negativ opplevelse	Følte seg hørt
Positiv	Ja
Positiv	Ja
Negativ	Nei, kompromi
Positiv	Ja
Negativ	Nei, dommeren ble preget at utenforstående på motpart sin side
Helt grei	Ja
Positiv	Ja
Postiv, mye pga mekler og særmøter	Ja
Postiv	Ja
Positiv	Ja
Negativ! Følte seg overkjørt	Nei!
Både og	Ja

Konfliktnivå	Vinner/taper?
Lavt	Verken eller fordi de er blitt gode naboer
Lavt	Vinner
Lavt, for lite kunnskap	Taper
Lavt	Vinner/taper (areal)
Høyt	Taper
Middels, likte ikke snakke om forhold til motpart	Verken eller
Høyt	Vinner, begge følte at de vant noe
Høyt	Vinner, begge følte at de vant noe
Null	Nøytralt/vinner
Lavt	Verken eller
Lavt	Taper
Middel-høyt	Vinner

Aktivitet fra mekler	Følte seg presset
Rådet til å bli enige	Nei
Stor, kom med forslag 100%	Nei
Svak, opptatt av kompromi	Ja, følte måtte gi fra seg areal
Dyktig, fant grenser, ryddet	Nei
Liten	Nei
Liten	Nei
Ga mange råd som var til hjelp	Nei
Ga mange råd som var til hjelp	Nei
Partenes utsagn som ble lagt til grunn	Nei
Informerte om videre prosess. Men ikke så aktiv i forhold til løsning	Nei
Stor, men overkjørte	Ja
Passe aktiv. Tydlig og ryddig.	Nei

Ville gjort noe annerledes
Nei
Omkostningene
Heller hovedforhandling, men fikk ikke informasjon om det
Nei
Ja. Gått til hovedforhandling om han visste hvordan motpart oppfører seg i dag. Inngikk fordi han ville ha greit forhold til naboen
Nei
Nei
Ja, gå til jordskifteretten tidligere
Nei
Ikke i forhold til dette forliket
Hatt advokat og gått til hovedforhandling
Nei

Fungert i ettertid	Vil anbefale rettsmekling	Rekvirent?
Ja	Ja	Ja
Ja	Ja	Nei
Har ikke satt igjeng tiltak enda. For lite tid	Nei	Ja
Har ikke satt igjeng tiltak enda. For lite tid	Ja	Nei
Nei, men trenger også mer tid	Mente ikke at jordskifteretten k	Ja
Ja, fordi grensene er der	Verken eller	Nei
Ja	Ja	Nei
Ja	Ja	Ja
Ja	Ja	Nei
Ja	Ja	Ja
Nei, mente det var feil grense	Nei	Ja
Ja	Ja	Nei

Vedlegg 4

Vil du delta i forskningsprosjektet

”Hvordan har rettsforlik inngått ved jordskifteretten fungert i ettertid”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se hvordan forlik inngått ved rettsmekling har fungert i ettertid. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet baseres på intervju gjort med ulike parter som har vært del av rettsmekling. Dette for å få et innblikk i hvordan forlikene har fungert i ettertid og hvilken forståelse partene, i de ulike sakene, har hatt i forhold til blant annet innholdet i forlikene.

Hovedproblemstillingen i dette prosjektet er, «Hvordan har rettsforlik inngått ved jordskifteretten fungert i ettertid?».

Vi vil i tillegg til denne se på noen underproblemstillinger som blant annet:

- «Hvilken påvirkning har henholdsvis parter og rettsmekler hatt på forliket?»
- «Har innholdet i avtalene vært forståelig for partene selv?»
- «Har rettsmeklingen og/eller rettsforliket påvirket relasjonen mellom partene i ettertid?»

Prosjektet vil være utgangspunktet for en bacheloroppgave.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskolen på Vestlandet (avd. Bergen)

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

De utvalgte som blir trukket til dette prosjektet er valgt på den bakgrunn at de har vært del av rettsmekling innenfor jordskifteretten, som har resultert i et rettsforlik. Etter jordskiftelova §6-26 andre ledd skal rettsforlik føres i rettsboka eller eventuelt rettsmeklingsprotokollen. Rettsbøker er offentlige tilgjengelige dokumenter. På grunnlag av dette har vi kontaktet jordskifteretten for å få tilsendt rettsforlik inngått i 2016/2017. Vi kontakter dermed deg på bakgrunn av at du har vært en del av rettsmekling og saksdokumenter utlevert av jordskifteretten.

Populasjonen som er valgt vil være tilfeldig ut ifra hvem som samtykker til å delta. Utvalgsriterier er at eiendommens bakgrunn for å trekke ut sak for jordskifteretten har vært grunnet grensetvist.

Hva innebærer det for deg å delta?

Vi vil ikke gjennomgå øvrig dokumentasjon enn det som framgår av rettsmeklingsprotokollen eller rettsboken. Vi vil for øvrig kun innhente opplysninger som navn, adresse og telefonnummer som er nødvendig for å komme i kontakt med deg. Dette medfører at vi ikke vil analysere innholdet i selve protokollen eller øvrige dokumenter. Det som vil ligge til grunn i vår bacheloroppgave er dermed de opplysninger du oppgir under intervjuet og spørsmålene er med dette ikke utformet på bakgrunn av innholdet i dokumentene. For deg vil dette innebære at dine personopplysninger ikke vil brukes videre i prosjektet og din deltagelse vil fullstendig anonymiseres.

Metoden som vil bli brukt i dette prosjektet er intervju. Intervjuet vil bestå av 15-20 relativt korte spørsmål. Spørsmålene vil først og fremst omhandle rettsmeklingen og avtalen som ble inngått. Det vil også bli spurt om bakgrunnsopplysninger rundt eiendom og part for å skaffe et bilde av de ulike intervjuobjektene, noe som muliggjør for sammenligning av de ulike sakene. Eksempel på spørsmål vil være, «*Hvordan opplevde du din egen påvirkning på forliket?*».

Måten intervjuene vil foregå er gjennom telefon, skype eller personlig intervju ved møte. Hele intervjuet vil ta cirka 45 minutter. Svarene dine på de ulike spørsmålene vil lagres gjennom lydopptak og skriftlig.

Det er frivillig å delta.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger.

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang til opplysningene vil være de to veilederne ved Høgskolen på Vestlandet, og studentene som skriver bacheloroppgaven (3 stk.).
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene skal disse lagres på server som kun er tilgjengelig for de som har innsyn.

Deltakerne vil ikke bli nevnt ved navn i selve bacheloroppgaven. Opplysninger rundt eiendom vil bli tatt med, men opplysninger som gårds- og bruksnummer vil bli utelatt. Det vil også opplyses om innholdet i avtalen og forhandlingene for å komme frem til denne.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 22.05.2019. Alt av opptak og personopplysninger vil da bli slettet.

Dine rettigheter.

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,

- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen på Vestlandet (HVL) har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskolen på Vestlandet, avdeling Bergen ved Børge Aadland/Solfrid Mykland, eller studentene, Ingrid A. Liknes, Tora K. Haugland eller Johanne Fuglevik.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Ingrid Askheim Liknes, Johanne Fuglevik og Tora Katrina Haugland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «*Hvordan har rettsforlik inngått ved jordskifteretten fungert i ettertid*», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i Intervju med lydopptak
- at opplysninger om meg kan brukes i utarbeidelse av oppgaven, som senere vil bli slettet

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 22.05.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)